Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 55 (12145) | 1983 чылдың март 6, воскресенье | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 3 коп.

СОВЕТ ХЕРЭЭЖЕННЕРГЕ

Эргим херээженнер!

Делегейниң херээженнер хүнү — бүгү делегейниң күш-ажылчы херээженнериниң интернационалчы эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү-биле холбаштыр Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди силерге чүректиң ханызындан изиг байырны чедирип тур!

Бистиң чуртувустуң херээженнери демиселдиң болгаш эрес-шыдамыккай күш-ажылдың алдарлыг оруун эткен. Ленинниң удуртулгазы-биле большевик партияның үндезиннерин тургускан болгаш ажылчы чоннарны Улуг Октябрьның тиилелгезинге чедирип келген чижеглээр чүве чок маадырлыг революсчуларның аразында херээженнер база туржуп турган. Совет күрүнениң хөгжүлдезиниң бүгү-ле үе-чадаларында — тайбың тургузуушкуннуң үезинде, дайын шылгалдаларының кадыг-дошкун чылдарында херээженнер коммунизмниң идеалдары дээш медерелдиг, идепкейлиг демиселчилер кылдыр боттарын көргүскеннер.

Март 8-тиң байырлалы бисте херээжен кижиге ханы хүндүткелдиң, социалистиг ниитилелге ооң бүрүн эргелиг байдалының демдээ болуп турар. Ол хүнде Төрээн чурт бодунуң шынчы кыстарын, могаг-шылаг чок ажыл-ишчилерин, чалбыыштыг патриоттарын алдаржыдып турар. Экономиканың, эртемниң, культураның янзы-бүрү адырларынга — завод цехтеринге, көдээ ажылагыйга, школаларга болгаш медицина албан черлеринге, шинчилел лабораторияларынга, хандыылга черлеринге силерниң чедиишкиннериңерге болгаш тиилелгелериңерге Советтер чурту дүрүм ёзугаар чоргаарланып туран. Силерниң сагыңгыр угааныңар, мергежилдиг алдын холдаоыңар, чаагай сеткилдиг болгаш сагыш човаңгыр чүректериңер бүгү-ле чер болганда идепкейлеттинип турар. Коммунистиг тургузуушкунга, материалдыг болгаш угаан-бодал байлактарын бүдүрериңге, улустарның ленинчи найыралын быжыглаарынга, ажыл-төлөв кижизиңеринге херээженнерниң ачы-хавыязын бүгү чон хүлээп көрген.

Күрүне херектерин башкарарынга херээженнерни калбаа-биле киириштирер дугайында ленинчи чагыглаоны партия хажык чокка күүседип турар. Социалистиг демократияны калбартырының болгаш ханыладырының чүгүле негелделериниң бирээзи ол. Чүс-чүс муң херээжен ажыл-ишчилер хөй-ниитинин улуг болгаш хөй талалыг ажылын чоодуп, көдээ Советтен эгелээш ССРЭ-ниң Дээди Совединге чедир күрүне эрге-чагыргазының бүгү-ле органнарынга идепкейлиг киржип турарлар.

Он бирги беш чылдың үшкү, өзек чылында черле ынчаар кылып шыдаары ышкаш күш-ажылчы алдарның, чоннуң өнчүзүнге камныг болурунуң, бедик сагылга-чурумнуң, организастыг болгаш харыысалгалыг чоруктуң үлегерин олар көргүзерлер дээрзинге СЭКП Төп Комитеди быжыы-биле бүзүреп тур. СЭКП ТК-ның ноябрь (1982 ч.) Пленумунуң көдүргени чаа улуг сорулгаларын чедиишкиннг боттандырары совет херээженнерниң инициативазындан, чогаадычы күжениишкининден улуу-биле хамааржыр.

Коммунистиг партия ие херээженнерниң дугайында доктаамал сагыш човаап турар. Социал хандырылганың калбак системазы өг-бүлеге, иеге, уруг-дарыгга бүгү-ле чугула байдалдар тургустунган турарынче угланган. Иениң хүн бүрүдеги. амыр чок күш-ажылы хүндүлүг болгаш буянныг. Чурттуң келир үедеги хамаатыларының идейлиг, аажы-чаң, болгаш соруктуг шынарлары иениң мөзү-шынарындан улуу-биле хамааржыр. Боттарыңарның оолдарынарны болгаш кыстарыңарны ак сеткилдиг, мерелдиг, күш-ажылга ынак болгаш коммунизмниң херээнге бодун бердинген кылдыр кижизидип өстүрүңер.

Бүгү иелериниң аас-кежии — тайбыңда, арыг дээрде болгаш уруг-дарыгның чазык хүлүмзүрүүнде. Делегейниң амгы нарын байдалдарында Коммунистиг партия болгаш Совет чазак тайбыңны камгалаар, кижи төрелгетенни ядролуг айыылдан чайладыр дээш бүгү-ле чүвени кылып турар. Социалистиг чурттарның херээженнери-биле болгаш бүгү делегейниң ажылчы херээженнери-биле кады тайбыңны камгалаары дээш туржуп турар совет херээженнериң үнү бүзүрелдиг дыңналып турар. Уруг-дарыг кажан-даа дайынның коргунчуг суразын дыңнаваазыннар! Оларның салым-чолу дээш силериң чүректеринер неззде аңгыреевизин!

Эргим херээженнер!

Төрээн чурттуң чаагай чоруу дээш силериң ак сеткилдиг кызымак күш-ажылыңар дээш чүректиң ханызындан четтирдивис! Силерге, силериң өг-бүленеге, силериң уруг-дарыңарга чүректиң ханызындан чаагай чүүлдерни, күш-ажылга, өөредилгеге болгаш чогаадылгага чаа-чаа чедиишкиннерни чүректиң ханызындан күүдивис.

Совет херээженнерге алдар!

Ачы-дүмбүн социалистиг чурттарның херээженнеринге изиг байыр!

Тайбың болгаш социал депшилге дээш демисежип турар бүгү херээженнериң чангыс эви болгаш сырый каттыжыышкыны делгерезин!

Бистиң социалистиг улуг Төрээн чуртувус быжыгып, чечектелип турзун!

Коммунизм делгерезин!

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТӨП КОМИТЕДИ

Академик П. Я. Кочина (чурукта) 1983 чылда механикага математиканың капсырылгаларының дугайында номну бижип эгелээн.

Шылгарангай эртемден, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры П. Я. Кочина математиктиг саналгаларны ажыглавышаан, механиканың янзы-бүрү адырларынга үндезин шинчилел ажылдарын хөй чылдарның иштинде кылып келген. Хөрзүн адааның сугларының шимчээшкининиң дугайында ооң ажылдары техниканы, чижээ, чалдарны тударынга, шөлдерни суггарарынга болгаш кургадырынгадаа ажыглаарынга барымдаалаар чүүлдер ашарган.

Ол сөөлгү чылдарда чечен чогаалдар бижиринче шилчээн. Ол шылгарангай орус херээжен математик дугайында «Софья Ковалевская», сураглыг совет механик-эртемден дугайында — «Николай Евграфович Кочин» деп номнарны бижигилээн.

О. КУЗЬМИННИҢ фотозу.
СЭТА-ның фотохрониказы.

КОММУНИЗМНИҢ ИДЕПКЕЙЛИГ ТУРГУЗУКЧУЛАРЫ

Делегейниң херээженнер хүнүнге тураскааткан байырлыг хурал

Делегейниң херээженнер хүнү — Март 8, бүгү делегейниң ажыл-ишчи херээженнериниң интернационалчы эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү бистиң чуртувуста эн-не өөрүшкүлүг байырлалдарның бирээзи, частын, не-чаштың аас-кежиниң демдээ болу берген. Бо чылын ону партияның XXVI съездизиниң, СЭКП ТК-ның май болгаш ноябрь (1982 ч.) Пленумнарының айытканы өндүр улуг программазын күүседир дээш совет улустуң чогаадыкчы тургузукчу ажылының байдалында демдеглеп турар.

Март 5-те ССР Эвилелиниң Улуг театрынга найысылалдың партия, совет болгаш хөй-ниити организацияларының Делегейниң херээженнер хүнүнге тураскааткан байырлыг хуралы болган.

Эштер Г. А. Алиев, М. С. Горбачёв, А. А. Громыко, Н. А. Тихонов, П. Н. Демичев, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарёв, М. С. Соломенцев, М. В. Зимянин оларны чылганнар үргүлүүлеңгир адыг часкаашкыны-биле уткаан.

Ол ышкаш президиумда — ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының орулакчылары, партия, совет болгаш хөй-ниити организацияларының төлөөлекчилери, шериг начальниктери, улетпүрүүн мурнакчы херээжен ажылдакчылары, эртемденнер, культура ажылдакчылары. СЭКП ТК-ның совет херээженнерге чедиргеи байырын СЭКП-ниң МХК секретары Р. Ф. Дементьева номчуурга, чылганнар изиг адыш часкаашкыны-биле уткуп-хүлээп алганнар. Ол чурттуң херээженнериниң өмүнээзинден коммунистиг тургузуушкунга совет херээженниң ролюн бедии-биле үнелээни дээш, совет улустуң чаагай чоруун бедидери дээш, Чер кырынга тайбыңны быжыглаары дээш СЭКП Төп Комитединге ханызы-биле өөрүп четтириишкиниң илергейлээн.

Социализмниң чаалап алыышкынарының бирээзи херээженнеңнин ёзулуг ден эргезин хандырганы болуруп ВЦСПС-тиң секретары А. П. Бирюкова бодунуң чугаазында демдеглээн. Коммунистиг партия, Совет чазак социалистиг болгаш коммунистиг тургузуушкуннуң бүгү-ле үе-чадаларында херээженнериниң ден эргезинга дугайында В. И. Ленинниң чагыгларын амыдралга чайгылыш чокка, погаадыкчы ёзу-биле боттандырып келген. Оларның байдалын үргүлүү өжүүдер, ниитилел амыдыралының бүгү-ле адырларынга оларның ролюн бедидер дугайында сагыш салыышкынны бистиң чуртта күрүне политиказының дениелиниге чедир көдүргеи, социал, экономика болгаш хоолуужудулга хемчеглериниң системазы-биле ол магазылаттынган.

Херээженниңнин ажыл-чорудулгазының кол-ла чүүлү, бүгү совет улустуу-биле бир демей, экономика бооп турар. Бистиң алдарлыг херээжен ажыл-ишчилеривис беш чылдың даалгаларын чедиишкиниг күүседир, будүрүлгениң ажыктын болгаш ажылдың шынарын бедидер дээш, хумагалаалыг болгаш камналгалыг чорук, күш-ажылдың болгаш будүрүлгениң сагылга-чурумун быжыглаары дээш быжыг туруштуг, кызымаккай демисежип турар. Олар чурттуң Аъш-чем программазын боттандырарынга, ада-чурт эртемин хөгжүдеринге боттарының улуг үлүг-хуузун киирип турар.

Бистиң чүс-чүс муң чаңгыс чер чурттугларывыс улус ажыл-агыйының янзы-бүрү адырларында удуртукчу албан-хүлээлгелерин ээлеп, будүрүлгелерни, совхозтарны, колхозтарны, күрүне албан черлерин баштап турарлар. Совет херээженнер ажылдың кандыг-даа участоктарынга ажылышчы, кызымаккай, организастыг чоруктуң үлегер-чижээн көргүзүп турарлар, ынчангаш Төрээн чурт оларның күш-ажылчы маадырлыг чоруктарын бедии-биле үнелеп көрүп-даа турар. Ада-чурттуң беш муң ажыг алдарлыг кыстарынга Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры деп бедик атты тывыскан, хөй-хөй херээжен ишчилерге Ленинчи болгаш Күрүне шанналарын тывыскылаан.

Социалистиг демократия, буржуаз демократияга деңнээрге, өжүүнүн чүгле хостуг чоруун чарлап турар эвес, а хорлуг ниитилелдиң бүгү кежигүнерге, ооң иштинде херээженнерге база, күрүнени эргелеп башкарарынга эргежок чугула байдалдарны тургузуп турар деп, оратор демдеглээн. Чер-чер Советтериниң депутаттарының барык дүжүрери болгаш тайбың дээш демиселдиң демдээнин адаа-биле демдеглеп турар. Ядролуг өлүмге удур демиселдиң чыскаалы чурттар, диптер санай чалгаан.

Дайынга удур шимчээшкин бо хүннерде янзы-бүрү хөй-ниити организацияларын киржикчилери херээженнери, аңгы-аңгы социал байдалдыг болгаш политиктиг үзелдерлиг херээженнерни каттыштырып турар. Тайбың талалакчыларының шимчээшкининге боттарының киржилгези не-херээженнер Чер кырынга амыдралды уламчылаары, боттарының ажы-төлдериниң келир үези дээш харыысалгазы-биле холбап турар.

Бүгү совет кижилер дет, бистиң херээженнеривис, СЭКП-ниң даштыкы тайбынга ынак политиказын, ядролуг халапты чайладыры, Чер кырынга тайбыны быжыглаарынче угланган чаа совет инициативаларны деткип турар деп, түннелинде А. П. Бирюкова чугаалаан.

Байырлыг хуралдың киржикчилеринге найысылалдың өнөнерлери байыр чедиргеи.

Хуралдың киржикчилери СЭКП Төп Комитединге, СССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге байырлыг чагаазында Москваның бүгү херээженнери, ажылчы чоннары коммунизмниң өндүр улуг идеалдарының тиилелгези дээш демиселге кужениишкиннерни улам күштелдирериң бүзүреткеи.

(СЭТА).

ТӨРЭЭН ЧУРТТУҢ ШАҢНАЛЫН ТЫВЫСКАНЫ

БАРНАУЛ. (СЭТА). Барнаулдуң кудумчуларын болгаш шөлдерин байырлал шинчизин киир шимепкен турган. Революстуг шимчээшкинге. Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында немец-фашистиг эжелекчилерге удур демиселге ажылчы чоннарның улуг ачы-хавыязы, ажыл-агыйы болгаш культура тургузуушкунунга чедиишкиннери дээш база тургустунган үезинден бээр 250 чылы-биле холбаштыр Барнаул хоорайны Октябрь Революциязы орден-биле шаннаан.

Партияның хоорай комитединиң болгаш улус депутаттарының хоорай Совединиң күүскомунуң партия. совет болгаш хөй-ниити организацияларының төлөөлекчилериниң бедик шанналды тыпсырынга тураскааткан каттышкан байырлыг хуралы март 4-те болган.

СЭКП ТК-ның секретары И. В. Капитонов байырлыг хуралга чүве чугаалаан. Чыылганнар ону чылыы-биле уткаан. Төрээн чурттуң шанналы-биле холбаштыр чыылганнарга, хоорайның болгаш крайның бүгү ажылчы чоннарынга изиг байырны СЭКП Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң өмүнээзинден ол чедирген.

Социалистиг Ада-чурттуң кезии болган Барнаул болгаш шөлдерин байырлал шинчизин киир шимепкен турган. Революстуг шимчээшкинге. Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында немец-фашистиг эжелекчилерге удур демиселге ажылчы чоннарның улуг ачы-хавыязы, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга чедиишкиннери дээш база тургустунган үезинден бээр 250 чылы-биле холбаштыр Барнаул хоорайны Октябрь Революциязы орден-биле шаннаан.

Амгы үеде партияның болгаш чоннуң ажыл-херектери база планнары партияның XXVI съездизиниң шиитпирлерин күүседириңче угланган. СЭКП ТК-ның ноябрь (1982 ч.) Пленуму бо ажылга чугула үе-чада болган. Беш чыл дээш демиселдиң кол угланылышкыннарынче, экономикада бар четпестерни чайладырынче кичээнгейни Пленум угландырган. СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Ю. В. Андроповтуң Пленумга чугаазынга айытканы үүлдерин болгаш түңнелдерин чуртта үүлдүгүнүүшкүн-биле уткаан. Будүрүлгени улам бурунгаар хөгжүдер дээш боттарының аргаларын ажыл-агыйны ёзу-биле ажыглаарынче партия Төп Комитединиң кыйгырыынга совет кижилер тодаргай ажыл-херектери-биле харыылап турар.

Беш чылдың бедик даалгаларын материалдыг болгаш күш-ажылдың немелде чарыгдалдары чокка күүседир сорулга турун турар. Ону чедиш алыр төлөөде, будүрүлгениң иштики курлавырларын бүрүн ажыглаары эргежок чугула. Хамыктың мурнунда бүгү-ле участоктарга сагылга-чурумну, ёзулуг корум-чурумну хандырары негеттинин турар.

Барнаулду Октябрь Революциязы орден-биле шаннаар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын И. В. Капитонов номчаан болгаш чыылганнарның адыш часкаашкынының үезинде хоорайның тугунга шанналды кадап берген.

Чоннуң чаагай чоруун улам ынай бедидериңче, Чер кырынга тайбыны быжыглаарынче угланган Коммунистиг партияның иштики болгаш даштыкы политиказын Алтайның ажылчы чоннары, бүгү совет кижилер-биле бир демей, бүрүн үүлдүгүнүп, изин-биле деткип турар деп, СЭКП-ниң Барнаул хооркомунуң бирги секретары М. М. Сидоров, СЭКП Алтай крайкомунуң бирги секретары Н. Ф. Аксенов, будүрүлгениң мурнакчылары, интеллигенциянның төлөөлекчилери, дайынның болгаш күш-ажылдың хоочуннары байырлыг хуралга чүве чугаалап тура медеглээннер.

ХҮН БҮРҮ НЕМЕШПИШААН

Республиканың ажыл-агыйларында 1982—1983 чылдарның кыштаглаашкынын үре-түңнелдиг эрттирер дээш чымыштыг ажыл-иш хайнышкынныг. «Шекпээр» совхозтуң Аяңгаты салбырында кыштаглаашкынның кандыг байдалдыг эртип турарын чугаалап бээрин салбыр эргелекчизи С. С. Сүрүнден бистиң корреспондентивис В. Куулар дилээн.

Интервью

— Салбыр девискээринде чээрби кодан хой бар, оларның он үжү төрүүр хойлуг. Аяңгатының ажыл-ишчилери 1982—1983 чылдарның кыштаглаашкынынче кирип тура, чугула бо кампанияны бүгү тала-биле организастыг эрттирип, хойдан-на хураган алыр, малдың продуктулуун бедидер сорулганы салган. Салбырның хойлулары он бирги беш чылдың үшкүзүүнүн социалистиг хүлээлгезин ап тура, төрүүр чүс баш хойдан 88 хураганы камгалап алыры дугурушкан. Ол канчаар күүсеттинип турарыл, байдалывыс кандыгыл, аңаа доктаап көрейн.

Малчын коданнарда төрүүр 4700 хойнуң 3288-и оолдаан, чаш хураганнар оча-менде доругун турар. Бо үниерниң саналашкыны-биле алырга, төрүүр 100 баш хойга онааштыр 69,5 хураган сайбыда алдынган. Коданнарда хой оолдаашкыны уламчылавышаан, хураганнар хүн бүрү немежип турар. Ол — бистиң хойжуларывыстың кызымак, эрес-кежээ ажылынын түннели. Салбырның хойжу бригадалары, тус-тус хойжулары он бирги беш чылдың өзек чылында алгылаан социалистиг хүлээлгелериниң күүселдезин чедип алыр дээш чымыштыг иште кызымак ажылдап турар. Хойжуларның социалистиг чарыжын ай санында түнеп, ооң мурнакчыларын шаннап-мактап турар бис. Оларның эрес-кежээ ажылын бо хүннерде мактал-биле чугаалап турарывыс таварылга эвес. Лопсан Күжүгетович Монгуш — салбырның хоочун малчыны, мал ажылынга хөй чылдарда ажылдаан дуржулгалыг кижилериниң бирээзи. Хоочун малчынның коданында бо хүннерде төрүүр чүс баштан-на 110 хураган алдынган. Б. С.-Д. Ооржактың коданында байдал база эки. Ында төрүүр чүс баш хойдан-на 100 хураган камгалап алдынган болгаш оча-менди доругун турар. С. Ооржак, Б. Монгуш, Ш. Ооржак, М. Монгуш олар база малдың чаш төлүн чидирик чок ажаап ап турар. Оларның көргүзүглери багай эвес болуруңга чигзикиг чок.

Салбырның удуртулгазы, көдээ Советтиң күүскому малчын коданнарның садыг, амыдырал хандырылгазының айтырыгларынче улуг кичээнгейни угландырып келген. Автомагазиннер хойжуларга график ёзугаар доктаамал барып, садыглап турар. Кыштагларда суг сөөртүр иви автомашинаны быжыглаан, дуспбле хандырылга эки. Үстүнде чугаалаан үүлдер салбырда кыштаглаашкынының эртип турары эки, инда чедир көөр, шинтпирлээр айтырыглар чок дээни ол эвес. Кыш — көдээниң ишчилериниң шыңгыы шылгалда. Ыядыг болганда, ону тудуп эртери ол участокта ажылдан турар кижилериниң хүлээнген херээнге харыысалгазындан, ажыл-агыйны чоруктан чугула хамааржыр.

Аяңгаты тайгаээлээ чер болгаш салбыр девискээринде хар бо чылын улуг душкен. Ол чорук чамдык коданнарга нарын байдалды тургускан. Ынчангаш мында бөгүнгү байдал Улуг Аяңгаты, Биче Аяңгаты девискээринге үш кезек черге далбай тыртар ужурга чедирген. Чугула бо ажылды салбырның мурнакчы трактористери К. Ооржак, К. Саая, В. Хомушку олар ак сеткилдиг чорудун, хойжуларга улуг дузаны чедирип турар. Оларның ижи малчын коданнарда макталдыг.

Мал чеми — кышкы үеде эн чугула айтырыг. Ынчангаш ону шын, хумагалыг чаргдаарынче кичээнгей улуг. Көдээ Советтиң депутаттары, улусчу контролёрлар, специалистер мал чемнинг чаргдалын хайгаарап, ону коданнарның иштиг байдалын өөрүп көрүп турган хуваарын багай эвес тургускан. Мурнувуста час. Ол база биске шылгалда. Бар мал чемин камныг чаргдаар сорулга-биле курлавырларга немей совхозтуң кормопегинге шиви далганын улуг белеткеп турар бис. Бо хүнде 26 тонна шиви далганы белеткеттинген. Ону белеткээринге суурнуң чурттакчылары өдепкейлиг киржип турар. Агитквартал дарны малчын коданнарга чедирип, хынаалга рейдилерни чорудуп, ооң т.ж.-лерни хуваларынга чугаалажып, көдээ ажыл-агый специалистериниң дыңнаалгаларын ап турар.

Саалда элбээн

Сүт саалдазын көвүдедир дээш Чөөн-Хемчикте СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозтуң Дөргүн сүт-бараан фермазының саанчылары, инек кадарчылары, специалистери доктаамал кичээнгейни салып, чылдын-на эки көргүзүглерни чедип ап келген. Эрткен юбилейлиг чылда ферма бир инекке онааштыр 1885 килограмм сүттү саггаш, планын ажы күүсеткеп. Республиканың фермаларының аразында социалистиг чарышка дөртку, районга үшкү черни эзлээн. 1981 чылга деңнээрге, бир инектен-не 153 килограмм сүттү хөйнү саап алган. Боболза багай эвес көргүзүг.

Он бирги беш чылдың үшкү чылында сүт будүрүлгезин улам көвүдедир сорулганы коллектив кежигүнүнери салган. Ынчангаш күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаваанган ажыл-херек дээш кижилериниң харыысалгазын бедиткеп. С-ннчы бүрүзү бердинген онаалдаларны ыяап-ла күүседир дээш ажылдап турар. Ооң уламындан январь, февраль айларда ферманың саанчылары сүт будүрер болгаш күрүнеге садар планын ажыр күүсеткеп. Бирги кварталда күрүнеге 115 тонна сүтрыштыр организастаан, ооң түннелин ай санында үндүргеш, тиилекчилерни шаннап, планын ажыр күүсеткеннерге немелде төлевирни берип турар бис. Ынчангаш сүт саалдазы өзүп турар. Бир инектен ортумаа-биле 9 килограмм сүттү хүнде саап ап турар — деп, совхоз директору Х. С. Дамба-Даржаа чугаалаан.

Саанчыларның ортузунда социалистиг чарыштын мурнуку олуруунда эрткен чылын республиканың саанчыларындан эн-не хөй сүттү саггаан Ленин болгаш Күш-ажылдың Кызыл Тук орденнериниң эдилекчизи, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутаты Алдын-кыс Саная-Байыровна Монгуш чоруп турар. Күш-ажылдың Кызыл Тук орденниң эдилекчизи, Тыва АССР-ниң алдарлыг малчыны, Маадыр-не Дүтүг Дөнен-ооловна Ондар ийги черни эзлээн.

Ферманың коллективи 1983 чылдың планыг онаалдаларын болгаш социалистиг хүлээлгелерин күүседир дээш шалыпчы ажылдап турар.

Х. АЛАШ-ООЛ.

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ХҮНДҮЛЕЛ БИЖИИ-БИЛЕ А. А. САЛЧАКТЫ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Партия органнарынга хөй чылдарда үре-түңнелдиг ажылдааны дээш база 50 харлаапы-биле холбаштыр СЭКП Бии-Хем райкомунуң ийги секретары Александра Айыжыевна Салчакты Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаннаар.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. МЕНДУМЕ.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Н. БӨӨДУ.

Кызыл хоорай,
1983 чылдың март 5.

Тувинская республиканская БИБЛИОТЕКА им. А. С. Пушкина

КҮШ-АЖЫЛДЫҢ САГЫЛГА-ЧУРУМУН БЫЖЫГЛААР

Кызылга профвилелдерниң область чөвүлелиниң V пленуму болуп эрткен. «Күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаар, бүдүрүлге черлеринге ажылыңнарның ажылдаарынга таарымчалыг байдалды тургузарының талазы-биле ВЦСПС-тин IV пленумунуң негеделерине дүүштүр республиканың профвилелдер организациязының чорудар ажылының дүгайында» айтырыгны ацаа чугаалашкан. Хүн айтырымның талазы-биле илеткелги профвилелдериниң область чөвүлелиниң даргазы Ш. П. Куулар кылган.

СЭКП ТК-ның ноябрь (1982 ч.) пленуму он бирги беш чылдың үшкү, өзек чылында чурттуң экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезинге бурунгаар база бир улуг базымны кылыр соруланы совет кижилериниң мурнунга тургускан. Профвилелдерни ажылагийның бүгү участоктарынга бодунда бар аргаларны болгаш методтарны ажылаан тургаш, күш-ажылдың сагылга-чурумун экижидеринге бодунуң улуун кириги шыдаар улуг күш кылдыр партия саналы турар.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары Эш Ю. В. Андропов Москваның станок тудугжулары-биле ужуражыышкынының үезинде чугаазында: «Бисте бүдүрүлгениң мурнакчылары хөй. Оларга мактал болгаш хүнду. Ынчалзажок чүгле мурнакчыларны күженишкиниери-биле сорулгавыс күүседи шыдавас бис» деп, онзалап демдеглээн.

Профвилелдер организациязы ажылчы чонуун идеейлиг-политиктиг болгаш мөзүг-шынар кижизидилгезин экижидер, социалистиг хөөлгү-дүрумну камгалаар, ажылды организастаарын улам күштелдирер талазы-биле эвээш эвес ажылдарны кылып чорудуп келгеи.

«Тыва сеттелге тудут» трестаа (директору В. Попов, профвилел комитетиниң даргазы Л. Гусева) тудуг кезеңтери болгаш конструкциялары заводтуң администрациязының, профвилел комитетиниң ажылында чамдык эки чүүлдер бар. Ол заводта бригадалар, цехтер аразында болгаш тус-тус ажылчыңнарның-даа аразында социалистиг чарышты организастап турары таарымчалыг. Коллективтиң бүдүрүлге болгаш хөй-шинти амыдыралын боттарының аразында ужур-дузазының аайы-биле 12 пунктуларга үскеш, оларны балл системазын өзугаар санап турар. Кижи бүрүзүнүң ай, квартал нормазын капчаар күүсеткени, кылган ажылының шынары, чиг-этти болгаш материалдарны камнап турары, күш-ажылдың сагылга-чурумун күүседи турары, хөй-шинтиниң ажылынга киржилгези ацаа тода костун келир. Бир эвес кандыг-бир бригаданың кежигүннери чурум үрээшкини кылган азы ажылдың шынарын кудуладкан болза, мындыг коллективтив ол айда социалистиг чарышка киришпеес чүгле дараазында айда киржип болур эргелиг. Ол коллективте күш-ажылды коммунистиг өзү-биле коөру дээш шимчээшкин доктаамал чорун. «Эки бригада дээш», «профессиязының тергиинин» дээш конкуретаа эртип турар. Эш хүү судунуң профилактика» чөвүлелиниң ажылы, хана солун парлалгазы, «чаныктар» болгаш шүгүмчүлелдиг «шырбыңдер», «холегелер» үнүп турар — деп. Ш. Куулар чижектерге лаянын чугаалаан.

Ажылчыңнар-биле мынаг угланыышкынны ажыл Кызыл районунуң «Тиилелге» совхозунда база эки чорун турар. Совхоз моон мурнунда чылдарда хожудаңгай ажылагийларының бирээзи болуп келген. Бүдүрүлгениң, күш-ажылдың сагылга-чурумун үрээр, прогуддаар, ажылдан үнер-кирер чоруктар совхозка хөй турган.

Амгы үеде совхозтуң дирекциязы, партия, профвилел организациязы ажылыңчилерни күрүне планнарын болгаш алган социалистиг хүлээлгелерин күүселиринче мөөңнээн. СЭКП ТК-ның ноябрь (1982 ч.) Пленумунуң ацаа СЭКП ТК-ның Чингине секретары Эш Ю. В. Андроповтуң күш-ажылды бедик организастаарының дүгайында чугаалаан айтыышкынарын ферма, бригада, цех, малчын кодан бүрүзүнге ханы өөренип, хүралдарга сайгарып чугаалашкан.

А ажыл-агыйның мурнакчыларынга совхоз моральдыг болгаш материал талазы-биле идигни берип турар. Эрткен чылдың түңнели-биле совхозтуң дыка хөй ажылчыларны шаңнаткан. 1982 чылда совхоз Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжының тиилекчизи болуп. РСФСР-ниң болгаш ВЦСПС-тиң шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнаткан. Бо хүнүнде совхоз техника сеттелгезин хуусаа бетинде бүрүн доскаш, часкы хову ажылдарынга белеткеннин турар.

Бүдүрүлгениң сагылга-чурумун бедидип, ажылдың бүдүрүкчүүн чедип алырынга кижилериниң ажылдан турар байдалын эжижидери улуг рольду ойнаар ужурлуг. Ол бирги беш чылдың баштайгы ийи чылында ол угланыышкынче 11125 мүн рубльдин чарыгдалын үндүрген. 12813 кижиниң ажылдаар байдалын эжижиткен, хол-биле кылыр ажылдан 530 кижини хостаан. Кызылга «Тыва тудуг» трестиң № 48 тудуг эргелиндە профессионал-техниктиг училищелериниң доозукчуларын ажылга хүлээп алырда таарымчалыг байдалды тургузарының талазы-биле эки практика бар апарган. Эрткен чылын ол тудуг организацияларынче 40 доозукчуну чоруткан. Оларның шүптүзүн чурттаар чаагайжыттынган общежитие-биле хандырган. Олар ам шүпту ажылдан турарлар.

Илеткелчи-даа, санал бергеннер-даа бүдүрүлге черлеринде болгаш совхозтарда ажылчыңнарның ажылдаарынга таарымчалыг байдал ам-даа чедир тургустунмаан, республиканың кайы-даа тудуг организацияларында материалдар чедишпейн баар таварылгалар ам-даа эвээжеэвээнин шынгыы шүгүмчүлээн.

ВЛКСМ обкомунуң секретары З. Ондар саналынга хөй санныг дагдыныкчыларның адрезинче чылыг сестрени чугаалаан. Аныяктарның чамдыктары чаа ажылга келген, ижигип чадан турарын, оскелери ажыл-шагы үзер, ажылдан оспакчыраар, чурум үрээр, үшкүзери хөй-шинтиниң ажылынга киржир хөөнү чок, болуп турар таварылгаларны ол демдеглеп, ол үш болук-биле дингы-ацгы тускайлаң ажылдаар болза эки деп саналынга чугаалаан. Өвүр районда «Торгалыг» совхозтуң малчыны В. Монгуш пленумга ол совхозтуң малчыныларының бүгү чуртта калбаргаң күш-ажылды сагылга-чурум дээш шимчээшкинин медерелдиг-биле билип, малчын бүрүзүнүң харысалгазын улам бедидип, ыныжык-шулургу ажылдан турарын чугаалаан, шиитиниң малын чидирер, оорга алыр, самыгдаар чамдык малчыныр-биле ажылды күштелдирер, харысалга чоктарын орнунга аныяктарны мал ажылынче хаара тудан болза эки деп саналдаан. Тыва АССР-ниң юстиция министри А. Ховалыг чамдык улуртукчуларын ажылдакчыларының талазында күш-ажыл хөөйлузун сагывайн баар, ажылчыңнарны ажылдан үндүрер апарган таварылгада ооң чылдагаанын бүгү талазы-биле, ханы өөренип корбес шын эвес чоруктар бар, администрация биле профвилел комитединиң аразында ыңдыг дугуржулга чок чоруктар чүгле ажылга шаптык опаатыгар, оске кижилерге база багай саналдарны болур деп шүгүмчүлээн, эрткен чылын улус судунуң шиитиниң өзугаар 40 кижини ажылче катап эгиткен, оларга күрүне бюджединден 6 мүн рубльди төлеп берген — деп чугаалаан.

Тудуг болгаш тудуг материалдарының үлетшүрүүнүн ажылдакчыларының профвилел обкомунуң даргазы М. Самданчап «Тыва кодээ тудуг», «Шагонартаажстрой» трестерде чаа келген аныяк ажылчыңнарга болгаш профтехучилищелериниң доозукчуларынга ажылдаарынга таарымчалыг байдалды тургуспас, чурттаар орун-савабиле хандырбас, оларны доора ажылдарга ажыглаар, ынчангаш олар ажылга ижигип шыдавайн, хөй кезии ажылын катташ чоруй баар таварылгалар хөй, моон соңгаар оларның ажылдаарынга таарымчалыг байдалды тургузары профвилелдер комитеттериниң кол сорулгазы болур ужурлуг — деп саналдаан.

Улус ажыл-агыйының планныг даалгаларын чүгле ажылчыны коллектив бүрүзүнүе быжыг сагылга-чурум турда күүседи болур. Чер-черлерде профвилелдер комитеттери коллектив бүрүзүнге бедик организастыг чорукту, кижи бүрүзүнүн планныг даалгаларны күүседи-ринге харысалгалыг болурун үеден эрте ооң хөй ажылларны кылып чорудар ужурлуг.

Б. СЕДЕН-ХУУРАК.

⊙ ⊙ ⊙

ЧУРУКТА: белен продукция складында. Джезказганның үнелиг чезин оортан чурттун бүгү районнарынче болгаш даштыкы чурттарже чорудуп турар.

В. ЗЫБИННИҢ фотозу.

СЭТА-ның фотохрониказы.

⊙ ⊙ ⊙

ЫЯК БЕЛЕТКЭЭР ЧАҢЧЫЛДЫГ

Октябрь Монгушевич Ортун-оол бирги класстың чолаачызы. Бо хүнүнде «Ак-Туруг» совхозта ажылдан турар. О. М. Ортун-оол совхозуң мурнакчы чолаачыларының бирээзи. Чолаачылар ажылдаа-ла күш-ажылдың сагылга-чурумун үреп көрбээн. Чылдагаан моң черге ажыл шагы үспес кижи. Эшоору-биле эштиг-эзилек, найыралыг боорга колдекпа кежигүннери ол олут өскүс кижини хүндүлээр.

Эртен гаражка келгеш, машинаазын ыяк белеткеп алыр чаңчылдыг. Оон соонда баар дээш черинче залаштыг чорупкан. Артык шак чарыгдап, ол-бо бүдүлүрүп билбес, чешкеты шын чаңыгдап билир кижи. Ону кайнаар-даа чорударга алган даалгазын ак сеткилдиг күүседи келир.

Ол тудуг материалдарын кыштагларга үүктелүүчок чедирип турар. Оон колдуундаа баар черлери Сарыг-Сигенде болгаш Хаалыг-Дагда малын кодеңнар. Ол ыяк ол тайгалаа чудук сооргулеринге киржип, хүнде дөзт рейсти кылып турар.

Эрткен чылын тудугжулар Чаш-Тал сүт-бараан фермаынга 100 ишек кирер чаа казаанны туткаш, ажылдарга киргген. Ында О. М. Ортун-оолдуң киргген үлүг улуг.

Дурвулалыг чолаачының эдилээн машинаазының техниктиг ажаалдазы эки. Ол кымыр-таар материалдарга чаңчылдыг ажылдан турар.

Я. БҮРБУ.

ЭРЕҢГЕЙ ХАРЫЫ

Бо чылдың январь 18-те «Шынга» Н. Иргитиң «Чалгыңыг быжаалар» деп шүгүмчүлелде чүүгү үнген. Ацаа Тыва АССР-ниң күрүксаажыдылга каттыжыышкынының начальниги К. Ш. Ялаков мындыг ижилиг харыны черуткан: «Шүгүмчүлел чоптүг эвес бадыткаттынган. Материалды январь 28-те СЭКП Таңды райкомунуң бюрозунуң болгаш райсүүкономунуң каттышкан хуралынга чугаалажыр көргеп. Ацаа «Революцияның чалбыыжы» совхозтуң удуртукчуларының база зооветспециалистериниң малдың баш санын остүрер, уксаажыдылга ажылын база ферма, турлаг бүрүзүнде күш-ажылдың сагылга-чурумун экижидер талазы-биле хемчеглер дугайында отчёдун дыңнаан. Хурал чугаалашкан айтырыгларга хамаарыштыр база солунга үнген чепестерни дарый эдер талазы-биле тодартай хемчеглерни ажылдан кылган болгаш бадылаан».

РЕДАКЦИЯДАН: «Чалгыңыг быжаалар» парлаттынган соон дарый, ында айыткан фактыларны хынаан, алдынган хемчеглер дугайын редакцияга харылаары-биле ук материалды Тыва АССР-ниң Кодээ ажыл-агый министерствозунче чоруткан. А министерствонуң ажылдаачылары, билдинмес чылдагаан-биле, ону республиканың уксаажыдылга каттыжыышкынынче шилчиткен. Харыны берген К. Ш. Ялаков фельетонда четпестерге хамаарыштыр долу харыы берип шыдаваан. Ынчангаш ооң харызы эренгей, тодаргай эвес болган. Номчукчулар өзүлүүлге хоойлу-дүрүмүү хажыдып, күш-ажылдың сагылга-чурумун үреп, күрүнеиин мал-маганын самыгдап турган кижилерге хамаарыштыр алган хемчеглер дугайында харыны манап турар. «Ужуп чоруй баргаа» быжаалары, аттарны эгидер база моон соңгаар ындыг чоруктарны болдурбес талазы-биле кандыг-кандыг хемчеглер алдынганын Кызыл ажылагый министерствозуңдан (И. Г. Лавриненко) ам база катап айтырыг көргөлдинер.

Беш чылдың кижилери

АЛЫС СЕТКИЛ

Дүүскектиг кадыр мээстер
Дүндүк оттур хараа турар.
Өрегелен бакылаан дег,
Өөр хойлар ында чоруур.

Тыванын каяа-даа катаптаттынмас бойдус-чурумалдыг база бир ошагай булуну Монгун-Тайганың кандыызын шүлүкчүүн мыя бо каш одуруглары тодаргай херечилээр. Монгун-Тайга биле Тожу ийиге четпээн кижиге Тыва чогум кандыг черил дээрзин долу билип алыры берге дижир болгай.

Ховулап хаа ор бис. Долгандыр чер ак-даа бол, хойжулар даг-даш тыртын, ооң баарынга турлагжыыр чүве: бирээде, ыжык, ийиде, өөлү мурнай ажыттынар. Кышкы үеде хар чуга, чылыы база холчок болур. Хойну ында эрте оолдадыры чурумчаан. Ол декабрь, январь айларда колдуунда үзе төрүттер. Февральда төрүүрү эвээш. Эрте төрээн хураган часкы хатшуурганга шыдамык болур.

ССРЭ-ниң 60 чылы аттыг совхозтуң хойжузу, Тыва АССР-ниң алдарлыг малчыны Тас Айызановичиң Салчактың аалынга келдиивис. Алдар-аттыг хойжу доктаамал бедик көргүзүүлерни чедип ап келген. Ынчангаш юбилейлиг чылдың түңнели-биле ооң хорек чуруун республиканың Хүндүлел самбыразында киргген. Хойжу мындыг бачым үеде коданга тура албазы шын. Ол инчеезин чүктээш, кодан биле аал аразынга шаап турар. Далбый тыртар черлерге ышкаш, хой манаа чаңгыс черге бөкперлешпес. Чер кара, өөт база дески эвес, тарамык болганда, олар бирээ талын бээр. Бо бүгүнү Тас Айызановичиң чаңгыс хепке кузуп каан дег ийис кара баштыг ак хураганнарны инчеезинге чедирип эккеп чорааш, аът кырындан-на хөөрей каапкаш, катап-ла чеэзин ынай болду.

Аалда ийи херээжен, ийи эр кижи хураган ыткан тур. Даштын кыш бол, хүнүнүң ындазында чылыы дегет. Кажаа чаныга дүштүвүс. Ол өске черлерде ышкаш эвес, а өгдаа хевирлиг, төгерик болду. Долгандыр кезек-кезек кылдыр эптей чыын каан керже. Кажаа кырында база оваалап каан. Дүргеп курааарда эки. Амыр-менди солчуп четкен улузувус дузалакчы кадарчы Чечек Орусовна Серин биле сакманчы оол Донгак Экер-оол болду. Экер-оол Совет Армиянын хүрээлениңден күзүн халажып келгеш. ВЛКСМ райкомунуң путёвказы-биле малдың массалыг ооргаашкынынын үезинде мында келгеин бо.

— «Хомур-даш»-даа ковейдир аа?— дидим.

— Оо, ындыг. Көржеп чок болза, ана, ат болганывыс ол! Ыяжывыс-даа, хомур-дажывыс-даа Чоон-Хемчикте болгай.

Чечек Орусовна ыпча диди. Ол чоп. Бир-тээ чугаа одаар үүл дугайында болганда, ында оске черлерге өөредиглиг, ындыг чүве барын эскербес аргавыс чок болду.

Малчынның аккыр ооңун чаныда чылыг бажыңны тудуп каан. Ында Ильичиниң лампочказы чайыныаан. Кодан девискээринде өй электри моторун совхоз берген. Ам дүнеги-даа, хүндүзү-даа домей-ле. Демги улут бажыңдан ырак эвесте бичежээ база бар. Ол—чунар-бажын. Туралаан үеде изиткеш, чунун ап болур. Ыяш-дажы ырак-даа бол, чүгле адаттынган ажыл-агыйда безин 44 малчын ереге бажың-биле хандыртынган.

Демги төгерик кажаага база хой ыяш киргени илдеп. Ишти делгем. Эжикче чоогунда хей шагжа. Шагжаларның адаан база хаажылай кылып каан. Ынчангаш төгүлген сиген черже дүшпес, ону мал кырлавас. Удур-ла чыын чий шаап алыр. Оларның чанында оңгачалар. Оларга малды суттарын, немелде чемни каан берип турар. Дөрде клеткалар. Арта, ийи каът! Адаандаазынга — элээдилери, кырындаазынга мырынай чапчаа төрээн хураганнар турар. Оларның чанында оваалаан, хүүрек шанчын каан кургаг едек. Ол хураган, хой адаан ой-шаанда кургаглаарынга херек.

Малчын коданның хоюнуң ооңдаары ам адакталыр четкен. 324 баш хойдан 310 баш төрээн. Чаш тел опча-менди. Ынчан кээрге, бо чылын коданның эзелериниң чүс хойга овааштыр инчадан эвээш эвес чаш төлдү камгалап алыр дээн сөзүнге бады-шынчы болурунуң барымдаазы болур. Эрткен юбилейлиг чылда ук көргүзүт 108 болган. Олар хойжулап келген чылдарында 100 башка овааштыр черле 90-дан куду хураганны ап көрбээн. Тус чер уксаалыг хойдан дүк кыргын алыр планын үргүлүү ажыр күүседи келген.

Чаш хураганга баштай дуустуг кара шай хайындырын берип турган. Чоорту хураган көвүдээн. Ам чылыг сугну доктаамал ижиртап турар. Совхоз эвээш-биче суланы чылдың тарын ап турар. 2 тонна хирези ында дүжүртүнген. Ынчангаш суланы хайындыргаш, ону ол-аржы-биле холун берип турар. Чарба база четчир. Денгиллези шоолуг эвес хураганнар балык үзү, витаминнер база ап турар...

Чедишкиниериниң үнер бир дөзү бедик арга-дуржулгада деп чугаалаары артык эвес. Үстүнде хемчеглер база чылдар иштинде моөңнеттинген дуржулганың үре-түңнели болур. Шынан-ла, өг-бүленин ийи ээзиниң кайызы-даа малчын уктуг улус. Чечек Орусовна мал ажылынга мырынай бичии кызыжак тура келген. Ам Делегейниң хөрээженнер хүнүнде 45 харлаар. Ол хирезинде 14 чыл сарлык, 45 чыл хой малдан турары бо. Чүгле бо коданда хою безин ам 7 удаа оолдаан.

«Эки кылган ажыл—элеп читпес алдар». Мал ажылынга хой чылдарда үре-түңнелдиг ажыл-ижи дээш дузалакчы кадарчы Ч. О. Серин Күш-ажылчы Алдар орденниң үшкү чергези-биле шаңнаткан. Тас Айызанович биле Чечек Орусовна— коммунистер. Чечек Орусовна — районуң хөрээженнер чөвүлелиниң кежигүнү, бактаан турары хойжу бригаданың хөрээженнер бөлүүнүң даргазы. Ооң кадында ол чалым-хаяларны чаңгыландыр бадырыптар бот-тывынгыр артист, ыраажы. Чоокта чаа ол ажылдан, чурттаан орары Кызыл-Хаяга эвес, а хей оргун чоп болган районуң Культура бажыңынга аян туткан. Районуң хөрээженнер чөвүлелиниң кежигүнү ук чөвүлелдиң эртиргени «Сеткилдиң көрүнчүү» деп чараш, онзагай дыңналыр аттыг кежээниң кол организакчыларының болгаш хей-аът кирикчилериниң бирээзи база болган.

Ол—6 уругну төрээш, кижизиткен буянныг ие. Оларның улуглары бот-тускайлаң ажыл-амыдыралдыг апаргылаан. Орлан ада-иезинин соон салган, хойжу болган. Ада-ие ооң ажылынга дузалаан, төлептиг дагдыныкчылар болуп турар. Коммунист хойжудан ажылга бот-харысалга дугайында бодалдарын сонуургаарыыска, ол мынча дээн:

— «Революцияның чалбыыжы» совхозтуң хойжузу Иван Сафонов бо талазы-биле хойжуларга хамаарыштыр чугула чугааны көдүргеп-дир. Ол дугайын бис сакманчыларывыс-биле чугаалажып турар бис. Солунга парлаттынган үүлдерни уруг-дарыывыска номчуттуруп, совхозувуста четпестерни сайгарып, хуралсуглаага чугаалап-даа турар бис. Совлгу үеде сагылга-чурум үрээр улус бисте эвээжеп турар.

Республика найысылалыңдан эн ырак аалларның бирээзинин ээлериниң ажыл-амыдыралы, алыс сеткилиң мындыг болду.

С. МОНГАЛ.

УЖУРАЛДАРЛЫГ УЗУН ОРУК

Тожу районуң «Май 1» совхозунуң Бедий-Хем бажында тайгаларда чурттап, ажылдап чоруур ивижилериниң күзенчиг аалчызы—почтачы Ч. Д-Д. Ак ажыл-ишке кызымак, ак сеткилдиг, төлептиг кижилериниң бирээзи.

Ийден ивижидерге чедир 200 ажыг километр. Почтаны айда ийи катап чедирер. Ацаа чедир хой тайга-сыннар ажар, хемнерни кежер. Ооң кадында бүдүн бригаданың ажыл-амыдыралынга херектиг өртектиг барааннар ап чоруур кижиге эзн тайгага чааскаан хонары безин белен эвес болгай. Ынчангаш ырак черниң почтачызынга эрес-кашпагай, дидим, орукту эки билир кижи керек.

Чочанчык Дажы-Донгуг-ович ындыгларга санадыр, аныяндан ийи малдап, ол чоок-кавыга оскен болгаш кадыг-бергеге чаңчыгып калган. Ол тудуг ажылынга 21 чыл ажыллаан. Ам почтачылап 14 чыл ажылдап турар. Чайын аъттыг, кыжын ивилиг чоруп, ажылын ак сеткилдиг күүседип келген.

Төлептиг кижи боорга ивижилер ацаа бүзүрээр. Ооң ажылы харыысалгалыг. Солуннарны, журналдарны, чагааларны, телеграммаларны ой-шаанда чедирип турар. Хоочун ажылчын чүгле почта чедирилгези-биле кызыгаарлаттынмайн, совхозта хой-шинти организацияларының даалгаларын чүткүлдүг күүседи чоруур. Бригаданың малчыныларының ортузунга солун, сеткүүлдер чагылгазын организастап, ивижилерге лекция, бесседаны номчуп, партия болгаш чазактың соолгу үеде хүлээп алганы доктаал, шиитпирлерин, совхозтуң ажыл-ишчилериниң канчаар ажылдап турарын таныштырып келген. Ол ышкаш ивижилер ортузунга социалистиг чарышты организастаарынга киржип, оларның үре-түңнелдиг, кызымак ажылдаарынга идиг болгу дег санал, сумелерин берип чоруур.

Ажылын, даалгазын күүседип чорааш почтачы амытының оскунуп болур хире үш бергеге таварышкан. 1979 чылдың чазынында Кара-Арзанак хемни чортуп кежип бар чорда, хем ортузунга ооң чарызын күштүг агым ужур шаапкан. Почтачыны хем алган бадыпкан. Бирде костун көөп, бирде суг иштинче кирер шаптырын чорза-даа, ол угаанын ышкынмаан. Алызындан сугжу, эрес, сагыгыр чоруу-биле ушкан ыяштан туттуна каапкаш, эрикке арай боорда, дыка бергедеп үнүп келген. Кады чораан эки Деспээрей Ак кандыг-даа дуза чедирер аргазы чок болганындан хейде-ле хем эриин куду чүгүрүп шаг болган.

Ийиги таварылга үш чыл бурунгаар Бедий-Хем бажында тайгага болган. Ацаа кыышкы хүннериниң хой кезиинде хат-шуурган хадын турар. Бедик арт ажар апарган. Арт кырынга четпейн чорда-ла улуг хар, хөртүк таваржы берген. Мунун чораан чарылары ооң ынай бурунгаарлаар аргазы чок, пат турупкан. Ацаа хонуп, дыштавыр арга чок болган. Ам канчаар өзерин, кожун ивилерден сойгаш, ап чораан бүгү чүүдерин харга хооң каапкаш, хат намдай бөөрге тыпнайн баарын бодааш, даңгыыжын кадап, демдектеп каан. Чарыдарының буттарын дужап баглап, салгылапкаш, боду чадаг чорупкан. Берге черлерге үнгеп чорааш, артты ажыр, чүгле тын менди чорааш, одарлаан ивилер кокпазынга таваржы берген. Ынчан арай боорда аалдыг черге четкен.

Үшкү таварылга эрткен чылдың август айда болган. Чаңгыс-Ама хемниң кыдында оймакка, ооң мурнунда ой-шаанда чедирип турар. Хоочун ажылчын чүгле почта чедирилгези-биле кызыгаарлаттынмайн, совхозта хой-шинти организацияларының даалгаларын чүткүлдүг күүседип чоруур. Бригаданың малчыныларының ортузунга солун, сеткүүлдер чагылгазын организастап, ивижилерге лекция, бесседаны номчуп, партия болгаш чазактың соолгу үеде хүлээп алганы доктаал, шиитпирлерин, совхозтуң ажыл-ишчилериниң канчаар ажылдап турарын таныштырып келген. Ол ышкаш ивижилер ортузунга социалистиг чарышты организастаарынга киржип, оларның үре-түңнелдиг, кызымак ажылдаарынга идиг болгу дег санал, сумелерин берип чоруур.

Ажылын, даалгазын күүседип чорааш почтачы амытының оскунуп болур хире үш бергеге таварышкан. 1979 чылдың чазынында Кара-Арзанак хемни чортуп кежип бар чорда, хем ортузунга ооң чарызын күштүг агым ужур шаапкан. Почтачыны хем алган бадыпкан. Бирде костун көөп, бирде суг иштинче кирер шаптырын чорза-даа, ол угаанын ышкынмаан. Алызындан сугжу, эрес, сагыгыр чоруу-биле ушкан ыяштан туттуна каапкаш, эрикке арай боорда, дыка бергедеп үнүп келген. Кады чораан эки Деспээрей Ак кандыг-даа дуза чедирер аргазы чок болганындан хейде-ле хем эриин куду чүгүрүп шаг болган.

Ийиги таварылга үш чыл бурунгаар Бедий-Хем бажында тайгага болган. Ацаа кыышкы хүннериниң хой кезиинде хат-шуурган хадын турар. Бедик арт ажар апарган. Арт кырынга четпейн чорда-ла улуг хар, хөртүк таваржы берген. Мунун чораан чарылары ооң ынай бурунгаарлаар аргазы чок, пат турупкан. Ацаа хонуп, дыштавыр арга чок болган. Ам канчаар өзерин, кожун ивилерден сойгаш, ап чораан бүгү чүүдерин харга хооң каапкаш, хат намдай бөөрге тыпнайн баарын бодааш, даңгыыжын кадап, демдектеп каан. Чарыдарының буттарын дужап баглап, салгылапкаш, боду чадаг чорупкан. Берге черлерге үнгеп чорааш, артты ажыр, чүгле тын менди чорааш, одарлаан ивилер кокпазынга таваржы берген. Ынчан арай боорда аалдыг черге четкен.

Үшкү таварылга эрткен чылдың август айда болган. Чаңгыс-Ама хемниң кыдында оймакка, ооң мурнунда хой катап хонганы одаанга, дүн эрттирин алыры-биле ол келген. Кургаг ыяш белеткеп алган. Бичии орайтай бергенде аъдын одаг чаныга эккеп баглап алган. Аъды хенертен сезиг ап эгелээн. Ырак эвесте адыг хереп, кедеттиниң чорун турарын ол эскерип каан. Ол чидип балдызын, бижээн астын ап, бөөзүн хоога туткаш, одун улам улут кылдыр ужудуп эгелээн. Ону үзүктелдирбейн салып, бичии кочалын соктап каан турда, даң адын келген. Адыг чүгле ынчан ыраа чорупкан.

Чочанчык Ак хоочун тудугжу, кызымак почтачы болурундан ацыда ол дуржулгалыг ачыларының бирээзи. Эрткен чылын Ч. Д-Д. Ак он бир кишти, элээн диниин өлүрүп, 750 рубльдин өлүүн дужаган.

Ажылынга кызымак почтачы ортектиг белектер-биле хей удаа шаңнаткан. Ол — ССРЭ-ниң улус ажыл-агый чедишкиниериниң делегелгезиниң ийи, «Күш-ажылдың хоочуну» медальдарының эдилекчизи. Чочанчык Ак ужуралдарлыг узун оруун ам-даа уламчылавышаан.

А. ДОРЖУ.

Тожу район.

СЭКП-ниң аграр политиказы—боттаныышкында

БОТ-ОРУЛГА-ЧАРЫЛГАНЫҢ АЖЫКТЫЫ

Кижи бүрүзү санап билир. Кады сапаарынга өөренип алганнар амдыызында эвээш. Раменское районда агроүлетпүр каттыжыышкынының (РАҮК) кежигүннери совхозтар, колхозтар, «Сельхозтехника», тудуг болгаш мелиорация организациялары кады саналарының эртемин өөренип турарлар.

Кады-кожа ажылдан тура, чүгле бодунун карманын болаарга таарышпас. Ажыл иштинде фондулар иштинде, сорулга чаңгыс. Күштү каттыштырган, дүрген, эки, кол-ла чүве, эвээш шүүлелди үндүрүп турганнын, ажылды чорударының дугайында ажыл-агыйларның болгаш организациялаының улуртукчулары чугаалаары РАҮК чөвүлелиниң хуралында бо-ла чорупа бээр.

— Моон мурнунда бот-боттарывыс аразында «бер» деп турдувус, ам «кады сумележип керээлиннер» деп чугаалажыр апарган бис —деп. РАҮК чөвүлелиниң даргазы Л. Шавырин чугаалап турар.

Коллективтер аразында чарылдаанын таарымчалыг кылдыр өскерилгенин ол состер херечилеп турар. Амгы үе-чадада, агроүлетпүр каттыжыышкынының тургустунуп турарының үезинде бир кол үүлдү мынчаар демдеглеп болур: бот-боттарындан негежир чоруктан бот-боттарынга дузалажырынче шилчээн. Чижээ, райсельхозтехника болгаш ажыл-агыйлар машина септелгезинин планын кады тургузуп турар, колхозтар болгаш совхозтарның агрономнары болгаш бригадирлери-биле кады «Сельхозхимиянын» ажылы чаңгыс аай апарган. Ооң уламыдан тарылгага белеткел ажылдары эрткен чылдың бо үеви-биле деңнээрге элээн шалыпкын болган. Органиктиг чемиишчидилгелериниң тараа шолдеринче төгеринин чыл планы ам безин 83 хуу күүсеттинген.

Раменскоеде РАҮК кежигүннериниң саны үзеп тос. Баштайгы хүннерден оларның биэин алганы болза: бүдүрүлгениң ажыл-чорудулгазының экономиктиг тодаргай анализин чаа өзү-биле ажыл негеп келген. Каттыжыышкында баланс комиссиязы ажыл-агыйын чорударының бөлүү шкелазы болу берген.

Ийи совхозтуң —«Бронницкий» болгаш «Чалбыыштың» ажыл-чорудулгазының отчёттарын ацаа дыңнаан.

— Районнуң, кожа совхозтарның болгаш колхозтарның специалистериниң мурнунга иштики иниити экономиктиг эрге-ажыктарывысты камгалап турар бис— деп, «Бронницкий» совхозтуң директору А. Савельев чугаалаар.—Маргыжын, шынны тывар дээш чугаалажып турарывыстан бистиң чедишкиниервис, четпестеривис көстүп келир.

Ажылда кол четпейн турар үүлдерни сөолгу баланс комиссиязы илереткен. Боторулга-чарылгалыг даалгаларның күүселдезинин контролю долу эвес, тараа болгаш мал чемнери культураларның шолдеринин беримчези ам-даа куду. Бүдүрүлгенин бүгү звеноларын бригада керээзинге киреери — РАҮК-тун ажызының кол угланыышкыны. Ол дээрге үнүп өстүреринин участогунга болза, доктаамал ажылдыг парад чок бригадаларны тургузары. Чижээ, «Боровец» колхозта 30 кижилик М. Старостиниң коллективинге 1800 гектар шелду быжыглаан. Бригаданың эргезинде — чер, техника, чемиишчидилгелер, чарыгдалга үндүрер акша-хөреңги. Кылыр ажылды, ооң кажан дээзарын ол боду харыылаар. Кол сорулга болза, кылган ажылдың херектиг алыс түңнели. Эрткен чылын М. Старостиниң тараажылары гектардан-на 45-тен ажыг центнер тарааны ажаан алган, хой чылдыг сигеннер, кукуруза, картофель эки үнген, мал чемнери база артып турар кылдыр белеткеттинген. Күш-ажылдың чарыгдалы, кожаларынга деңнээрге, эвээш болган.

Мал ажылынга төлевирнин аванс чок системазын ажыглалга киреринче кичээнгейин РАҮК угган турар. Машиналыг саалданын операторларынга болгаш мал ажакчыларынга, специалистерге хөрек кырында бүдүрген продукция — ховукта эдилчет дүргузунда чедип алган немелде деңзи, сагган сүт дээш, айда ортумак ажыл төлевирнче кичээнгей салдынмайн турар. Төлээр продукциязы хей бүдүрери дээш совуургал тургустунган: ховукта кылган ажыл үре-түңнелдиг болаа, алыр төлевири көвүдээр.

— РАҮК-тун тургустунганындан районда бүдүрүлгеннин, организациялардың материалдыг сонуургалдарын барымдаалап коор арга тургустунган — деп, Д. Шавырин чугаалады.— Ындыг-даа болза, шиитпирлээр ужурлуг айтырыглар бар болуп артыышаан. Ажыл-агыйны ведомстволарның чагырглазында чамдык ажыл-агыйларга продукция бүдүрер планнар үстүнден кээп турар. Боттарывыстың даалгаларывыска оң планнарны кадып ап турар бис. Ынчалза-даа районуң эзелери бистер болур ужурлуг бис.

Раменскоениң агроүлетпүр каттыжыышкыны бирги күш-ажылчы часте киргеп. Хамык байдал, экономиканың быжыг туружу бот-орулга-чарылганың ажыктыынлеп хамаржыр апаар.

Ю. ГОВОРУХИН,
СЭТА-ның корр.

Раменское,
Москва область.

БӨМБУРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА болгаш ПМА: КЫСКА ДЫҢНАДЫГЛАР, ТАЙЫЛБЫРЛАР

СОЦИАЛИЗМ ЧУРТТАРЫНДА

ТЕРГИИН БЕДИК ТҮННЕЛ

⊙ **СОФИЯ.** «Чаира» гидроаккумуляция электри станциязының үттекчилери болгаш тудугжулары тергиин бедик түннелди чедип алганнар. Суг хөлөбөөнден суг балырар болгаш олче суг киирер 500 метр дурттуг тоннельди геология талазы-биле нарын байдалдарда үттеп дөөскан, 13 миллион лев акша түннүг тудуг ажылдары күүсеттинген.

1986 чылда ажыглалга киирер кылдыр планнап турар «Чаира» ГАЭС Болгарияда электростанцияларның эң-не күчүлүү—840 мегават. Хөй энергия хереглеттинер үеде чиик өртектиг энергияны станция бөөр, а дүнеки үеде «Козлодуй» атомнуг электростанцияның күчүлүг насостарын ажыглап турган, ажылдаттынган суун суг хөлөбөөнче кадрып аксыптар.

КАДЫ АЛДЫНГАН ХҮЛӨӨЛГЕЛЕР

⊙ **БРАТИСЛАВА.** Ясловск-Богуницеде «В-2» атомнуг электростанцияның тудугжулары — ЧССР-ниң тудуг организацияларының төлөөлекчилери болгаш ийиги чехословак АЭС-тин тудуунда киржип турар совет специалистер социалистиг хүлөөлгелерни кады хүлөөн алганнар. Олар станцияның бирги блогун бо чылдың ноябрьда ажыглалга киирерин хүлөөнгеннер.

Тудугнуң эгелөөн хунуңден бөөр калбарган социалистиг чарыш тудугжулар болгаш монтажниктер коллективинин чогаадыкчы өзүүшкүнүнге дузалап турар. Тудугда чаартыкчылар шимчээшкини калбарган. 95 бригадага социалистиг күш-ажылдың коллективи деп хүндүлүг атты тывыскан. Интернационалчы чеди бригаларда совет специалистер ажылдап, чехословак эштеринге дуржулгазын дамчыдып берип турарлар.

ЧААРТЫЛГА АРГАЗЫ-БИЛЕ

⊙ **БУДАПЕШТ.** Сөөлгү беш чылдарның дургузында Венгрияда нефть хереглелин барык-ла ийи миллион тоннага кызырган. Ол болза республиканың энергия ажыл-агыйларын чаартырының ниити күрүне программазының чедишкининг күүсеттинин турарының көргүзүү-дүр. Ол программаны өзүгаар нефть продуктуларын хөмүр-даш-биле, газ-биле болгаш энергияның өске-даа үнер дөстериг-биле солун турар.

Бо чылын венгр дагжылар 26 миллион тонна хире хөмүр-дашты казып тысканнар. Татабаньи чоогунда болгаш Мечек бассейнде чаа шахталар тудуу хөмүр-даш тывыжын улам арбыдадыр. Чурттун энергетика балансызында Пакш АЭС-тин будүрүп турары электри энергиязының үлүү улуг, ол АЭС-тин бирги блогун ийи ай бурунгаар ажыглалга киргген. 1985 чылда ол АЭС ВУР-нуң хереглеп турар электри энергиязының 15 хуузун бөөр.

ДУЗАЛАЛ АЖЫЛ-АГЫЙЛАРЫНЫҢ АЧЫЗЫНДА

⊙ **БУХАРЕСТ.** Социалистиг Румынияда заводтарның, фабрикаларның коллективтери дузалал ажыл-агыйларының будүрүлгелериниң ачызында ажыл-чем барааннарын, ногаларны, чимистерни хөөн-биле ап турар апарганнар. Амгы үеде ийи мун ажыг ындыг немелде «цехтер» туттунган: мал, хаван, куш ажылының фермалары, балык өстүрер ажыл-агыйлар, чимис садтары болгаш оон-даа өске.

Эң эки ындыг ажыл-агыйларның бирөзүн Сэвинештн хоорайда синтетиктиг чүн болгаш удалын комбинадында тургустунган. 25 мун ажыг гектар шөлүг ол ажыл-агыйның продукциязын 18 столоваллар алыр, олар хүннүң-не беш мун хире кижиге дүштеки изиг чемни белеткээр, будүрүлге коллективинин хөй мун ажылчыннарын эртенги болгаш кежээки чемнер-биле база хандырар. Ажылчыннарга болгаш албан-хаакчыларга быжырар белен чемнерни, ногаларны болгаш дузалаар ажыл-агыйның өске-даа продуктуларын берип турар.

НАЙЫРАЛДЫҢ КӨСКУ ИЛЕРГЕЙЛӨӨШКИНИ

⊙ **ХАНОЙ.** Кара хемде Хоабинь гидростанциянын тудуу — ССРӨ биле ВСР-нин арызында акы-дүүма найыралдыг болгаш бүгү таланың калы ажыллажылгазының, Совет Эвилелинин Вьетнамга дузалап турарының көскү илерөөшкини дээрзин ВКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ВСР-ниң Күрүне чөвүлелинин Даргазы Чыонг Тинь медеглээн.

Гидростанцияның тудугжулары-биле ужуражылтага ол чүве чугаалап турган, тудугнуң келир үеде Вьетнамның улус ажыл-агыйынга канчаар-даа аажок улуг ужур-дузалының өскелеп демдеглээн. Хаобиньде бо тудуг болза күш-ажылды организастаарының болгаш тудуг-монтаж ажылдарын механизастаарының, будүрүлгени үлетүржүдериниң үлегери болган дээрзин вьетнам удуртукчу айыткан. Ол болза мергежилдиг кадрлар белеткээринин, техниктиг специалистернин мергежилин бедидеринин өзүлүг школазы, удуртулганын болгаш ажыл-хереги революсчу өзү-биле көөрүнүң школазы болу берген.

(СЭТА).

БАХТАР АГЕНТСТВОНУҢ ДЫҢНАДЫЫ

КАБУЛ. (СЭТА). Махатма Гандинин чоок өөнүү, пуштунарның политиктиг болгаш хөй-ниити ажылдакчызы Абдул Гаффар Хан дескен афганнарга кыйгырыг кылган. Өжөөтен пропагандага меделеткеш, төрөөн чуртунда дескен афганнар чуртуче дедир чангаш, боттарының акы-дүүмалары-биле катап каттыжарыңче оларны Абдул Гаффар Хан кыйгырган. Пуштун аймактын политиктиг болгаш хөй-ниити ажылдакчызы Индианы Англияның колониалдыг дарадалындан хостаар дээш демиселге идепкейлиг киржип чораан.

Төрөөн чуртундан даштыкында барган афганнарның берге байдалда чуртап турарын А. Ханның айытканын Бахтар агентство дыңнаткан.

«Ливия кортпайн турар»

ТРИПОЛИ. (СЭТА). Американың Каттышкан Штаттарының Чоокку Чөөн чүкке политиказын Ливия революциянын баштыны Муэмар Каддафи шынгыы шүүмчүлээн.

Бенгази хоорайга ол чүве чугаалаан болгаш делегейнин бо районунга бодунуң шериг-политиктиг тергиделин турганын Вашингтон ораладжып турар-дыр деп айытканы. Америк кыжаныышкыннардан Ливия кортпайн турар болгаш социал-экономиктиг чаартылганың оруу-биле бузуредиг бурунгаар бар чоруур деп, М. Каддафи медеглээн.

БУРУУ ШАПКАН

ЛУАНДА. (СЭТА). АКШ-тың болгаш Мурнуу Көрейнин каттышкан шериг өөредилгелерин Ангола Улус Республика шынгыы бруу шаап турарын АУР-нуң даштыкы херектер министри П. Жоржиния Көрей Улус-Демократтыг Республиканың даштыкы херектер министри Хо Дамга чоруткан чагаазында айыткан. Америк болгаш мурнуу-көрей шериглерниң ол шериг өөредилгези ЮДР-ге удур агрессияны белеткээринге байдалдарны тургузары болган деп документиде айыткан.

ЧОНГА УДУР ПОЛИТИКА

ДЕЛИ. (СЭТА). Пакистанда шериг администрациязының чонга удур политиказынга удурланыышкынар калбарып турар. Индианың ПТИ информация агентилелиниң медээлеп турары-биле алырга, сураглыг политиктиг ажылдакчыларның бирөзү Фаиз Али Чешти бүгү-иниттиниң сонгуулаларын чуртка доп-дораан чорударын база эрге-чагырганы холунда тудуп турар шериг хунтазының эйлан бөөрин негүүн. «Наван вакт» солунга берген интервьюзунга сол онзалап демдеглээнин болза, күрүнеге эрге-чагырга чоннуу болур ужурлуг, ак сеткилдиг болгаш шынныг сонгуулаларны чорудуп турган, чурттун удуртукчуларын чон болду сонгуп алыр ужурлуг.

Пакистанда шериг эрге-чагырганың удурланыышкын шимчээшкининиң калбарып турарының дугайын индий парлалга база дыңнадып турар. Хөй медээлерни ап турар «Индиан экспресс» солунун дыңнадып турары болза, бодунуң хүрээлеңинде пакистан оппозициялыг партиялардың төлөөлекчилерин каттыштырып турар демократтыг чаартылга дээш шимчээшкининиң удуртукчулары хамааты хосталгалар дээш, политика талазы-биле хоруглаттырганнарны хостаары дээш демиселди күштелдирер дугайында шинтирни хүлөөп алган.

Депшилелиг күштерниң төлөөлекчилеринге удур хоруглап шаажылаарының кампаниязы калбарып тураажок, ол шинтирни хүлөөп алдынган. Шериг администрациязының болдуруп турары милитаристи калчаарадларга, шериг чаргыдалдарының көвүдеп турарынга таарымайн турар кижи бурузун эрге-чагыргалар «хоралакчы идеготтер» деп чарлап турарлар. Профэвилелдерниң активчилерин, юристерни, эмчилерни болгаш журналистерни база «хоралакчы идеготтер» дизизында киирип турар. Оларның кижи бурузун тускай кодекилерде онаап кааш, кайдыг-даа үеде туттуруп, хоруглаттырып болурлар, оон соонда истелге-даа, шиткел-даа чокка чежеге-даа чедир хара-бажынга олурар ужурга таваржыр. Пакистанда политика талазы-биле тутпуруп, хоруглаттырганнарның саны амгы үеде 30 мун чедип турар.

Депшилелиг күштерниң төлөөлекчилеринге удур хоруглап шаажылаарының кампаниязы калбарып тураажок, ол шинтирни хүлөөп алдынган. Шериг администрациязының болдуруп турары милитаристи калчаарадларга, шериг чаргыдалдарының көвүдеп турарынга таарымайн турар кижи бурузун эрге-чагыргалар «хоралакчы идеготтер» деп чарлап турарлар. Профэвилелдерниң активчилерин, юристерни, эмчилерни болгаш журналистерни база «хоралакчы идеготтер» дизизында киирип турар. Оларның кижи бурузун тускай кодекилерде онаап кааш, кайдыг-даа үеде туттуруп, хоруглаттырып болурлар, оон соонда истелге-даа, шиткел-даа чокка чежеге-даа чедир хара-бажынга олурар ужурга таваржыр. Пакистанда политика талазы-биле тутпуруп, хоруглаттырганнарның саны амгы үеде 30 мун чедип турар.

ПРЕЗИДЕНТИНИҢ ЧУГААЗЫ

ХЕЛЬСИНКИ. (СЭТА). Парламент сессиязынга Финляндия Республиканың президентизи Мауно Койвисто чүве чугаалаан болгаш амгы делегей байдалының айтырыгларынга доктааган. Европага айымы чок чорук болгаш кады ажылдажылга талазы-биле чөвүлел хуралдың киржикчилери күрүнелерниң төлөөлекчилерининиң Мадрид ужуражыышкынын чедиишкининг доостур дээрзинге идегелди ол илергейлээн.

Делегей ареназынга Финляндияның байдалы быжыг болуп турар, мөөн мурнумда чуртун президентилери болуп турган Ю. К. Паасикивиниң болгаш У. К. Кекконенниң күжеңнишкиннери аная улуг салдаолыг болгай деп, президент чугаалаан. «Ол салгалды чыл-шишкинге таварышкарбас болгаш аная хандыг бөлүүлүг чедиреринг болгулуг-бе-мөөр» деп, ол медеглээн.

Найырал кады ажылдажылга болгаш бот-боттарыга дуулаштыр дуулаштыр 1948 чылда ат салдынган совет-финляндг көрөөнин 35 чылын ам бир ай болгаш демдеглээр бис. 35 чыл бурунгаар хүлөөп алдынган шинтирнин хандыр бодаттынган шыныыын ол көрөөнин күштүг болуп турар бо чылдарның дургузунда чедип алдынган дуржулга бадыткаан деп, М. Койвисто демдеглээн.

Европаның сонгу девискээринге айыл чок чорукту быжыглаар дугайында Финляндияның саналдары ам-даа күштүг болуп турар деп, президент айыткан. Европаның сонгу девискээринге ядролуг чепсек чок зонаны тургузар дугайында идеяны делегейнин ол районунуң өске-даа чурттары база деткип турар.

«Делегейниң парламентилеринге, чазактарынга, политиктиг партияларынга болгаш улустарынга» ССРӨ-нин Дээди Совединиң, СЭКП Төп Комитединиң Кыйгырыын Финляндияның парламентизинин амгы сессиязының үезинде деткээн.

ЛИВАНДА БАЙДАЛ

БЕЙРУТ. Ливан патриоттар израиль интервентилерге удур эдилелгиг үүүшкүнүн кылганнар. Монтеверди районда Бейрут — Дамаск оруунга оларның салып каан миназынга дайзының бронетранспортёру часты берген. Дайзыннардан өлөөн каш кижи өлген болгаш балыглаган. Ол черже келдирти берген дайзының хыдыкчы отряды аная «аглаашкын» кылып эгелээннер. Олар автоматтардан болгаш гранатометтардан кайы-хамаанчок боолагылааннар.

Ливан Национал патриоттуг фронтунуң ышка таратканы медеглелинде онзалап демдеглеп турары болза, патриоттарның хөделиишкиннери чурттакчы чоннуң деткимчезинин ачызында чедиишкининг болуп турар. Бистин төрөөн чуртувустун бүрүн хосталыышкынын, оон хамаарышпас чоруун, тускай догунаашкының болгаш девискээр талазы-биле бүдүн чоруун катап тургузарын чедип алыры-биле демисежип турар бис деп, медеглелде айыткан. Сөөлгү израиль солдат Ливан девискээрни каггаш чорбаан шаанда, партизаннарның чепсектиг демисели соксавас.

(СЭТА).

АК БАЖЫҢГА БҮЗҮРЕВЕСТЭЭН

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Ак бажынга бүзүревес дугайында шинтирни хүлөөп алдынган — Рейганның администрациязының политиказын үндезини-биле эде көөрүп негеп турар элээн каш шинтирлер хүлөөп алганы-биле доозулган губернаторлар каттыжыышкынының национал конференциязының түннелдерни америк парлалга ынчаар санап турар. Губернаторлар бирги эдилгеде шериг чаргыдалдарын хөйүбиле кызырарын негээннер, чүге дээрге чоокку беш чылда шериг чаргыдалдарынга 1,6 триллион долларны чаргыдаары планнаттынып турар. «Чаа федерализм» дээр программага олар база шинтирлиг-биле удурланганнар, ол программаның дузазы-биле социал-экономиканың чидиг айтырыгларын шинтирлээрининиң кандыг-даа харыысалгазын Вашингтон бодундан чайлаткаш, опу эрге-чагырганың черчер органнарының кырынче чуй кааптар, оон-биле чергелештир штаттарга федералдыг дузаламчының хемчээлин база кызырып кааптар деп турар.

Администрацияның бедик эрге-дужаалдыг элээн хөй кижилериниң, харын-даа Рейганның бодунуң күштүг ыйышкынын турбуже, губернаторлар Ак бажыңның политиказын бруу гаап турганынче онза кичээнгейин солуннар угландырып турар. ЮПИ агентилелдиң дыңнадып турары болза, кол-кол резолюцияларны бадылаарының мурнунда конференцияның киржикчилерин Рейган «кыйгырты берген», «хей чулчуруушкуннар» кылып турар силер деп буруудаткаш, боттарының туруштарын өскертиринче албадаар болаан.

Резолюциялар хүлөөп алдынганы «онзагай болуушкук» деп санааш, АП агентилелдиң демдеглеп турары болза, федералдыг бюджет-биле холбашкан айтырыглар талазы-биле чугаалажыышкыннарга губернаторлар кажан-даа ындыг идепкейлиг киришпейн турганнар, администрацияның политиказын шериг чаргыдалдары-биле холбаштыр кажан-даа ындыг шинтирлин-биле шүүмчүлевейн турганнар.

Ынчаарга АКШ он-он чылдарның дургузунда экономика талазы-биле амгызы ышкаш мындыг кудургайлаашкына таваржын көрбээн.

Бүгү штаттарның херек кырында хоозуралда таваржын турары дээш харыысалганы конференцияның киржикчилери Рейганның администрациязына онааштырып турарлар, администрацияның ол политиказы, Нью-Мексико штаттың губернаторунуң демдеглээнинби-ле алырга, социал-экономиктиг программаның акшаландырыышкының соксаал чокка кызырганы шериг хереглелдерине чаргыдалдарны үргүлчү ковудеди келгени болуп турар.

«Рейгономика» хоозураан дээрзи ам шуут тодаргай апарган дээрзин Кентукки, штаттың губернатору Дж. Браун демдеглээн. Администрацияның экономиктиг программазы дээш кандыг-даа харыысалга хүлөөвес бис дээрзин дорт медеглээр ужурлуг бис деп, ол айыткан.

ДЕМДЕГЛЭЭН

ЛОНДОН. (СЭТА). АКШ-тың президентизи Рейганның болгаш оон дайынзырак талалакчыларының өөскүдүп турары «кызыгаарлаттынган» ядролуг дайын дээр идеязынга болгаш планынга удур шыңгыы сагындырыгны эмнелгениң Британ ассоциязы кылган.

Ядролуг дайын болган таварылгада Англияның чурттакчыларынга кедергей халаптыг болурун документиде демдеглээн.

КУБА. Чурукта: Сантьяго-де-Куба хоорайның маадырлыг Монкада казармазында школаның сургуулдары.

С. МАЙСТЕРМАННЫҢ фотозу. СЭТА-ның фотохрониказы.

Тайылбыр булуңу

КИПР

Албан үзүзү-биле ады — Кипр Республика. Ол Чер ортузу далайның чоок талазында ындыг аттыг ортулукта улус эвес күрүне. Ниити шөлү — 9251 дөрбелчин километр. 650 мун кижи чурттакчылыг. Оларның 78 хуузу — кипр гректер, 18 хуузу — кипр түрктер, артканнары — армяннар, марониттер болгаш оон-даа өске улустар. Найысылалы — Никосия хоорай (120 мун чурттакчылыг).

1960 чылдың август 16-да Кипр хамаарышпас республика кылдыр чарлаттынган. Конституция өзүгаар чурттуп грек чурттакчылары республиканың президентизин (архиепископ Макариосту) база 35 кижи кежигүнүү Палата төлөөлөөн (50 кижиден) сонгаан, а түрктер — оралакчы президент (Ф. Кучукту) болгаш 15 кижи составтыг Палата төлөөлөрин (парламентин) сонгуп алган. Грек, түрк общиналар палаталары хары угда сонгуттуунан, Кипрнин чаза, административтиг органнар тургустунгулаан.

Кипрге чурт иштинин амыдралын демократчыдарының, национал экономиканы хөгжүдүрүнин, социал хандырылганы эжижидериниң, чоннуң культурлуг деңнелин бедидериниң хемчелери алдынган. 1960 чылдың сентябрьда Кипр КНО-нун кежигүү апарган; оон чаза шериг блоктаага каттыжарының даштыкы политиктиг угланыышкынын чорудуп турган.

Кыска үеде Кипр Республика амыдыралчы арга-шинээлини көргүскен. Ынчалза-даа аныяк күрүнеин чогумчалыг хөгжүлдезинге конституцияның элээн каш чүүлдери шаптыктап, Кипрнин грек, түрк нацияларының аразында чөрүлдээ кылырының оралдажыышкыны эгелээн. Чоннуң хөй кезиниин деткээн президент Макариос конституциянын демократизага удур чүүлдерин өскертирин оралдашкан. НАТО Кипрни тускай күрүне болдурбайн, бодунуң дайын чорударынга белеткээн черге (плацдарм) кылып алыр бодал-биле грек, түрк общиналар аразынга чөрүлдүүн улам өөскүдүп турган. Байдалдың чидиглегени-биле болгаш КНО-нун Айыл чок чорук Чөвүлелиниң резолюциязына үндезилээш, 1964 чылдың март 4-тен эгелеп Кипрге КНО-нун шериглерин тургускан. Олар бо хүннерге чедир ында турып турар.

«Кипр айтырының шинтирлээр» дээн НАТО-нун ыйдымышкынының түннелинде, 1964—1968 чылдарда чоорту Чер ортузу далайның чеен талазында шериг базазы апарган Кипрнин патриотчу болгаш империализмге удур күштери улам сырый каттышкан. Кипрнин күш-ажылчы чонунун Депшилелиг партиязы (АКЭЛ) база оон-даа өске демократтыг организациялар аная шинтирлиг рольду ойнап турар болгаш ойнаар. 1968 чылдың июньда грек, түрк общиналарының төлөөлерининиң аразынга дуулгаа эгелээн. 1972 чылда оларга КНО-нун чингине секретарының төлөөзү база киржи берген. Дуулгаа мынчага чедир үзүктелиишкинги улгылап келзе-даа, түннел чок...

Кипр дугайында айтырыгны КНО-нун Кол Ассамблеязының болгаш КНО-нун Айыл чок чорук Чөвүлелиниң сессиларынга чаңгыс эрес удаа чугаалашкан.

1977 чылдың август 3-те президент Макариос мөөгүй, оон орнунга Макариостуң кадры ажылдан чорааны Спирос Киприану сонгуткан. Ындыг байдалды ажыглап, АКШ биле НАТО-нун милитаристери С. Киприануну деткип турар иртүүн демократтыг күштерин сандарадыр, кипр айтырын КНО-дан холгаардаар сорулганы салып турган.

Оларның күсенчиг дилеэшкиннери бүгү кипр чондан, чурттуң демократтыг партиязыдан болгаш организациялардан шинтирлиг ойтур шаныышкынны алган.

1982 чылдың май 13—16 хүннерде Никосияга болган АКЭЛ-дин XV съездизинге чөрбө алды ажы-дүүма партиялариын, оон иштинде СЭКП-нин, национал-хосталгалыг шимчээшкиннерин төлөөлөри киришкен.

Президент С. Киприанунун эрткен чыадын октябрь 28-тен ноябрь 2-ге чедир Совет Эвиделинде чоруп турганы болгаш Совет Эвиделинин удуртукчулары-биле чугаалажыышкыннары ССРӨ биле Кипрнин аразында кады ажылдажыганын болгаш найыралдың чаагай чанчылдарының моон сонгаар улам сайзырангайын быжыгарының хереглээн болур.

Спирос Киприану чоокта чаа чурттуп президентинге катап сонгуткан.

К. ШЕМЕНКО.

«Агитатор» журналдан кызыгып парлаан.

Гананың национал байырлалы

ГАНА: империализмге удур идепкейлиг туруш

Бодунуң национал байырлалын — хамаарышпас чоруктун 26 чыл оюн Гананың улузу чыл бүрүде март 6-да демдеглеп турар. Колониализмниң кинчизин Гана 1957 чылда дүжүр октаваш, хамаарышпас чорукту изиг Троцкиктиг Африканың чурттарындан мурнай чедип алган. Империализмге удур идепкейлиг туруштуг Гана дораан-на эдилеп эгелээн. «Хамаарышпас чоруувусту Африканы бүрүп хосталгаа дээш демисел-биле холбаштырбас болзувусса, бистин хамаарышпас чоруувус кандыг-даа утка-шылар чок болур ийик» деп, Ганайың эң баштайгы президентизи Кваме Нкрума медеглээн турган. Аныяк күрүне оон удуртулганы-биле национал экономиканың үндезиннерин тургузарынче кириткен, экономикада күрүне секторун хөгжүдүрүнче, монополиларны кызыгаарларынче угланган политиканы шинтирлиг чорудуп эгелээн, болзо ажыл-агыйда үүрмек, быларгай будүрүлгелерни чаны-бүрү кооперативтерге каттыштырган, ажылдатыйны чорударының амгы үеде эрге-чагырының күүнде фермаларын организастап турган. Улетпирнин өөр аныларын тургузар талазы-биле Гана боттуг чедиишкиннерлиг болган: нефть болбаазыраадып кылыр болгаш өөн, эзилирер заводларны Тема хоорайга ажыглалга киргген, чаңгыралга эргежок чүүлдерни кылыр будүрүлгелерин туткан. Ынчаарга ол чүүлдерни оон мурнунда даштыкы чурттардан ап турган. Экономиканы хөгжүдер болгаш национал кадрларны белеткээр талазы-биле дузалаңнары Совет Эвилели болгаш социалистиг өске-даа чурттар Ганага көргүскен.

Гананың үлегери өске чурттарның эдере бөөриндеи корткан империалистиг бөлүктер аныяк республиканың чедиишкининериниге ынчаарда шыжыгып эгелээннер. Президент К. Нкруманың чазаан божаналыр, оон ат-алдарын баксыралыр дээш олар бүгү-ле чүүлдерни кылганнар. Америк капиталдың контролюнда турар чаартылганың болгаш хөгжүлдениң делегей банкызы аар үржүктүг-лер ааалың Ганага албадаан. Империалистиг монополиларның чажыт хөделиишкиннерининиң болгаш өскелеңнинин түннелинде Гананың какао-бобыларының делегей ыныгукка өртээ 1965 чылда 6 хуу кызырылган. Ынчаарга чурттун даштыкылан орулга алырына шинтирлиг ужур-дузалыг какао-бобыларның өртээ кудулаан чорук чурттун экономиказынга кедергей багай салдарлыг болган. Барыын талакы капиталистиг күрүнелерниң шиноо албан черлериниң белеткээни өскаксылыг күрүне эргилдеи 1966 чылдың февральда болган.

Бот-боттарын солун турган шериг-полицейжи хуталар болгаш буржуаз үзелдиг хааматы чазактар даштыкы империалистерниң эрге-ажыктарынга дүүшкен политиканы чорудуп келген. Ол чазактар болгаш хунталар чурттун экономиказын бүрүн хоозураткан. 1977 чылдаазы-биле декинээрге амыдыралга эргежок чүүлдерниң өртектери 1981 чылда 9 катап белеен турган. Какао-бобыларын дүжүт ажаалдазы чыл бүрүде кудулаан келген. Алдын болгаш алмаз тывыжы база кызырылган. Чуртта ажыл чок чорук өскен, бедик мергежиллиг кадрлар даштыкы чурттарже кежүүн эгелээн.

Шак мындыг байдалдың үезинде Национал камгалалдың Түр чөвүлели (НКТЧ) эрге-чагырганга киргени чайлаш чок болуушкын болган. Ол чөвүлелди Дж. Ролинге баштаан, Хоозураашкындан болгаш буурааашкыннан Гананы камгалап алырының, чоннуң хөй иуруунуң эрге-ажыктарынга дүүштүр социал-экономиктиг чаарыгалаларны боттандырарының сорулгаларын, өзүлүг демократияже орукту ажыктаның НКТЧ чарлаан.

Национал камгалалдың Түр чөвүлели эрге-чагырганга киргев сеңлүүнде эрткен чыл ажыг үейин дургузунда боттуг чедиишкиннерлиг болган, чарлаан сорулгаларны боттандырарынче угланган тодаргай базымнарны кылган. Национал экономикада байдалды өөренип көөр талазы-биле тускай комитет инфляцияга удур аргаларны айыткан, төлелге балансызында чепестерни чайладыр талазы-биле сүмелерни белеткээн. Бирги чергенин эргежок чүүлдерниң барааннарының өртектерин таарымчалыг болдурар талазы-биле хемчеглерни чурттун чаа удуртулганы боттандырган, чижеңн садыгжыларга, хөөлилекчилерге болгаш ийитилелге удур өске-даа кижилерге удур шинтирлиг демиселди чоруткан. Аъш-чемнин кол продуктулары-биле чурт бодуу хандыртынарының программазын хүлөөп алган, чоннуң ортузунда бижик билбес чорукту үзүткаарының, массаларның культурлуг деннелин бединдерининиң үндезинин хандырган.

НКТЧ-нин инициативазы-биле тургустунган революция камгалаарының улусчу комитеттери херек кырында улусчу эрге-чагырганың үндезиннери болган. Ажылчы чоннар ол комитеттерни дамчыштыр күрүнениң политиказын тодаргайлаан шинтирлерни хүлөөп алырынга киржип турар. Профэвилелдерниң болгаш хөй-ниитиниң өске-даа организацияларының ажылы идепкейжээн. НКТЧ-нин чарлааны демократия хөгжүлдезинин үезинде эрге-чагырганың чер-чер органнарының эрге-хүлөөлгелери калбарган.

НКТЧ-нин бүгү хемчеглерин чоннуң хөй иуруузунуң эрге-ажыктарынга дүүштүр чорудуп турар. Ынчангаш чаа удуртулганың хемчеглерин чуртта чүүлдүүнүн, деткип турар. Оруктарны болгаш чурттарга бажыңнарын сеп-тээринге, эмнелгелерни, школаларны тударынга Гананың хөй чурттакчылары эки турабиле киржип турар.

АКШ-тын төп разведка эргелелиниң болгаш империалистиг күрүнелериниң өске-даа тускай албан черелериниң иштики реакциянын, үргедекчи, хоралакчы хөделиишкиннери соксавайн турза-даа, Гана боттуг чедиишкиннерни чедип ап турар.

Дарлалдың болгаш мелчүүгенин кандыг-даа хевирлериндеи хосталыр дээш демисежип турар өске чурттарның улустарын хамаарышпас, бүрүн эргелиг болгаш каяа-даа каттышпаан Гана чайгылыш чокка деткип, Мурнуу-Африка Республикада расисчи өзүчурумну үзүткаар, Намибияга хамаарышпас чорукту тыпсыр, бүгү делегейге тайбын дээш шинтирлиг демисежип, Палестинаның араб чонунун демиселиниг-биле эп-сеткил каттыштырылгазын илергейлеп турар. Боо-чепсекти эдлере бүдүрериг соксадыр, дүшкүүрлүг чоруктун чавырлыышкыны дээш Гана демисешпишаан, ССРӨ биле болгаш социалистиг өске-даа чурттар-биле найыралды харылаалаарны калбартып турар.

Ю. САВИЦКИЙ, СЭТА-ным корр.

Делегейниң хөрөөженнер хүну— Март 8-ке уткуштур

Светлана Савицкаяны бөгүн бүгү делегей билир. Ол Чер төөгүзүнде иниги хөрөөжен-космонавт. Ооң сылдыстарже ужудуушкуну, чайыннанчак болган.

Светлананы ада салгаан ужудукчу деп чугаалап болур. Ооң адазы — Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчизи, бодунуң хуузунда дайынның 22 самолёдун дүжүр аткан шүүргедекчи-ужудукчу, фронтуга ужар чүүл каттыжыышкының командылап-даа турган. Ол—Совет Эвилелинин ийи дакпыр Маадыры, ужар чүүлдүң маршалы Е. Я. Савицкий-дир. Светлана адазының изин нетеп агаар оруктары-биле чоруткан болгаш ол оруктар ону космоска чедиргген.

1982 чылдың августа «Союз Т-7» дээр космос кораблиниң экипажының составында космонавт-шинчээчи Светлана Савицкая неделя дургузунда орбитаның «Салют-7» станциязының иштинге ажылдаан. Ол дээрге Светлананың «сылдыстарлыг шактары» болган. Ол онзагай хевирниг эртем-шинчилелдиг космос коллективиниң ажылын бүгү делегей улуг сонуургал-биле магадап, хайгаарап турган.

Светлана Савицкая ужудукчу памдарын спортчу-ужудукчу бооп эгелээш, соонда кээн спорттуң алдарлыг мастери, нарын ужудуушкун талазы-биле делегей чемпиону апарган. Ооң соонда парашют спортунга хандыкшаап, стратосферадан парашют-биле 600 шураашкыннарны кылып, айтыр делегейниң үш рекордун база тургускан... Дараазында шенекчи-ужудукчу бооп ажылдап турган, амгы үениң болбаазын шүүргедекчи самолёттарынга 15 рекордтарны тургускан. Ооң соонда космоска чедери улустуң чугаалаары ышкаш, чайлыг чүве апарган деп болур.

Чалгыныг кыс, могаг-шылаг билбее ажыл-ишчи, Төрээн чурттуң алдары болган чоргаараалы. Совет Эвилелинин Маадыры Светлана Евгеньевна Савицкаяның памдары ындыгдыр.

ЧУРУКТА: космонавт Светлана Савицкая төрээн черинде.

А. ПУШКАРЕВТУҢ фотозу.

СЭТА-ның фотохрониказы.

МЭЭҢ АВАМ ҮДЕП КАГЖЫК

Сагыжымга таңмаланып артып калган
Частың айын болганчок--ла сактып кээр мен.
Ожак-хөглүг, каткы, ырлыг марттың сесте
Оғлу мени авам күжүр үдеп кагжык.
Ак хар шыпкан соңгу үкте кызыгаарга
Ада-чуртум камгалашкан солдат чорааш,
Авам болгаш аалым чуртум сагынгаштың
Адап-сурап шөлээлеп кээп чорааным ол.
Саныыг хүннер казыргы дег шуужун эртип,
Кезээмдиве дедир эптер өйүм келген.
Хөөкүй авам хыраа шыпкан соңгазының
Көзенээнден мени харап артып калчык.
Алдын хүн дег чаагай чырык чуртталгамның
Аас-кежиин мөдээ шаннаан аваймының
Бажым чыттап, эргеледип, чагыын сөглеп,
Марттың сесте үдеп кааны уттундурбас.

В. ХЕРТЕК.
чолаачы.

ТЫВА КЫС МЕН

Сарыг-Ашак Каразы дег
Салым багын көрбес кылдыр
Чаа шагны холум-биле
Чаалап алган тыва кыс мен.
Ожук-паштан өске чүве
Дүжеп чорбаан төөгүлүг
мен.
Официант, эмчи, дарга...
Дүжүлгем хөй апарган мен.
Хөөну чанган хөгжүм
ышкаш
Хөлзеп дүүреп чорбас кыс
мен.
Хөй-хөй аймак эштиг-өөрлүг
Хөрээм хостуг чоргаар
кыс мен.
Ада Ленин номнап берген
Амыдырал төлү кыс мен.
Аас-кежик далайында
Аңгыр болган тыва кыс мен.

Ч. КАРА-КҮСКЕ.

НОМГА ЫНАКТАР

Идепкейлиг номчукчулар М. Горькийниң «Эртемнериниң үпер дозу — номга ынакшыдар» дээн сөстерин кажан-даа утпас.

Эмчи, башкы, эртемден, электрик-даа...— улуг-даа, бичии-даа кижилериниң ынаныштыг чепсээ — ном. Бичии кижи бижип, номчуп турар апаргаш, ном номчуурунче чайгаар-ла чанчыга бээр. Бичии номчукчуның библиотекага бир-ле дугаар келири — улуг өөрүшкү. Ынчангаш аңаа чуруктарлыг, билдингир, солун номну шилип бээри чугула. Кижиниң бичиизинде эң баштайгы номчаан ному уттундурбас болгай.

Бистиң Ак-Туруг суурнуң библиотеказында номга ынак улуг-даа, бичии-даа номчукчулар эвээш эвес. Бирги классчылардан Люда Шириндуу, Лена Лопсан, Аяна Хунай-оол, Саян Монгуш, Эрес Монгуш болгаш онгу класска чедир школачылар хөй янзы-бүрү номнарны бижидип ап, номчуурлар. Улуг: бичеҳөл-ле номчукчуларның арызында номга аажок кампыт, самдар болза харын кончуг таптыг септеп каар номга ынактар хөй. Чижээ, библиотекага «Кежээ оол» деп ном элеп самдарарган чүве. Ону бешки классчы Седипей Мерген дыка шевергин чаран кылдыр септеп эккелген. «Черле ындыг самдар ном чорду»—дээш эккен каавытпайн, шупту бо школачы оол дег номчуп-даа билир, кампап-даа билир болза, эки-ле чүве-дир ийин.

Улуг номчукчуларда баазала идепкейлиг номчукчулар хөй. Номчулга конференциялары, диспуттар, ужуражыышкыннар эртип турганаан, ам-даа эрттирер дээн белеткениң турар. Чижээ, А. Емельяновтуң «Кижи бол» деп номунга, база чогаалчы Нодар Думбадзениң тыва дылда үнген «Мен, энем, Илико база Илларион» деп номунга номчулга конференциязы кылырын планнаан. Аңаа белеткел ажылдары ам кидин чоруп турар.

К. СҮГЕЖИК.
Улуг-Хем район.

ТЕАТР

УЛУСЧУ ТЕАТР

Мугур-Аксының Культура бажыңының улусчу театрының ажылы, иланғыыр сөөлгү чылдарда, экижээн. Ооң боттывынгыр артистери ийи-чаңгыс көжегелиг шилерден аңгыда, улуг хемчээдиг шилерни безин белеткээш, көрүкчүлерге бараалгалаштар апарган.

Чоокта чаа «Мөген-Бүрен» совхозтуң Кызыл-Хая суурга олар аалдап кээп, В. Кек-оол биле С. Пюрбюнүң «Найырал» деп шинзин болгаш солун программалыг концертти көргүскен.

П. УСПУН-ДОРЖУ,
Мөңгүн-Тайга район.

«КАЛДАК-ХАМАР»-ОРУКТА

Самагалдайның Культура бажыңының «Калдак-Хамар» агитбригада районнуң хойжу бригаддарынга, сүт-бараан фермаларынга оюн-концерттиг чорааш келген.

Бот-тывынгыр артистер ажыл-хөрөктөрде эки, багай талаларны программазынга көргүзүп, мурнакчыларны алдаржыдып, хана солуннарны үндүргүлээн.

Кожазында район төвү Эрзинге, Тес-Хемниң совхозтар топтеринге база оюн көргүскен. Культура олагларынга методиктиг хуланы агитбригада чедиргген.

К. КУУЛАР.
Тес-Хем район.

ХҮНДҮЛҮГ САДЫП АЛЫКЧЫЛАР

Частың байырлалы —Март-8—Делегейниң хөрөөженнер хүну чоокшулап келген. Ынчангаш кижи бүрүзү боттарының хөрөөжеп өөнүктөрүнге, таныштарынга, төрелдеринге, чоок кижилериге сүй-белектер садып алыр дээш далажып турары-даа чөптүг.

Улетпүр бараанларының магазиннери силерниң белектер садып алырынарга күзелдин-биле дузалаарын билип алыцар. Бистиң № 13 (Первомайская), № 19 (Жилпосёлок), № 22 (хем ол чарыы), «Саян» универмаг, № 7 «Аяк-сава садыы», № 14 «Аялга» магазиннериниңте силерге сүй-белектерни байырлалга уткуштур чыып, белеткеп каан.

«Бүгү чүүлдерни хөрөөженнерге» деп делгелге-садыглаашкынны ол-ла черлерде кылып турар. «Саян» универмагта болгаш № 13 магазинде делгелге марттың 4-тен 7-ге чедир болур.

№ 13, № 14 «Аялга», № 7 «Аяк-сава садыы», «Саян» магазиннерде четчир саныг барааннардан сүй-белектерни кылгаш, чагыг өзугаар бүдүрүлге черлеринге чедирип берип турар.

Март 7-де 11 шактан эгелээш, Кочетов кудумчузунда автобустуң «Почта» дээр доктаар черинин чанында өөредилге-бүдүрүлге комбинадынга Кызылдың үлетпүр садыы хептерни чыылганнарга көргүспүшаан, платьелер садарын, а ол ышкаш пес-таавыны быжып, сүмелевишаан садарын организастаар.

Үстүнде айыттынган хемчеглерге киржирине болгаш эргежок чугула бараанларны, белектерни садып алырынче чалап тур бис.

МАРТ 7-ДЕН 13-КЕ ЧЕДИР ТЕЛЕВИДЕНИЕ

МАРТ 7-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Ye». 8.40—Эртенги гимнастика. 9.10—Концерт. 9.40—«Оттурукчу». 10.10—«Совет Эвилелинге бараан боор тур мен». 11.10—«Кадыкшыл». 11.55—«Эртенги почта». 12.25—«Шуптузун билин алыксаан тур мен». Киножурнал. 12.40—«Кодээниң шагы». 13.40—«Музыка киоскузу». 14.10 — Чиик атлетикага Европа чемпионады. 14.50 — Ф. Лист. «Венгр рапсодия». 15.00—«Төрээн чурттуң чалгынныг кызы». Совет Эвилелинин Маадыры, ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы С. Е. Савицкаяның дугайында. 16.00—Уран-чечен фильм. «Ону өөренмээн бис». 17.35—«Делегей панорамазы». 18.20—Мультфильмнер. 19.00—Эстрада дамчыдылгазы. 19.30—19.45—Чапсар. 21.00 — «Ye». 21.35—Фильм-концерт. 22.40—22.50—Телемедээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
КЫЗЫЛДАН

13.30 — «Хоглүг өг». Март 8-ке уткуштур дамчыдылга.

МОСКВАДАН

14.20 — Ургуларга фильм—«Чемпион». 15.25 — Теннис маргылдаазы. 15.55 — Чиик атлетикага Европа чемпионады. 16.25—«9-ку студия». 17.25 — Концерт. 17.45 — «Човулаңга чорааны». Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 5-ки серия. 18.55 — Спидвейге делегей чемпионадынын маргылдаазы. 19.30 — Бистин корреспондентилеривис чугаалары. 20.00 — «Тамчыктыг удунар, чаштар!». Мультфильм. 20.15—Аар атлетикага делегей маргылдаазы. 21.00—«Ye». 21.35—23.05 —«Дузшья». Уран-чечен телефильм.

МАРТ 8-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Ye». 8.35—Эртенги гимнастика. 8.50—Кадыда — пайыралдыг өг-бүле. 9.20—Бөгүн Делегейниң хөрөөженнер хүну. 10.05—«Бистин аваларывыска байыр». 10.35 —Неделянын спорту. 11.05—«Хуулгаазынныг бизлек». Мультфильм. 11.25—«Аас-кежиниң дугайында ийи чечен чугаа». 11.50 — «Часкы аялтар». 12.20 — «Суббота болгаш воскресенье». Уран-чечен телефильм. 12.40 — «Москвичка». 14.10 — «Шүүлтелдиг композиция. «Хөрөөженнерге ынакшыл-биле». 14.35—БАМ-че чоруткан беш чагаа хавы. 15.20 — «Цирк дангыпазы». Уран-чечен телефильм. 1-ги, 2-ги сериялар. 17.45—«Кино аян-чорукчуларның клуву». 18.45 — «Ак-көк отчугаш». 19.30—19.45 —Чапсар. 19.45 — «Ак-көк отчугаштың» уланчызы. 21.00—«Ye». 21.35—Фильм-концерт. 22.40—22.50 — Телемедээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

14.20— Улустуң хөгжүм херекселдери. Дошпулуур. 15.05 — Делегейниң хөрөөженнер хүнүнге холбаштырган документалдыг фильмнер. 15.55—Баскетболга эр улустуң ССРЭ чемпионады. 16.35—«Че-ве, кыстар!». 18.25 — «Совет хөрөөженнер» журналдың шаналы дээш сугга эштир маргылдаа. 18.50 — «Эрлер». «Уран-чечен фильм. 20.00 — «Тамчыктыг удунар, чаштар!». 20.15 — ССРЭ-ниң чурулга академиязының 225 чылынга холбаштырган чурук делгелгези. 21.00—«Ye». 21.35—22.45 — «Өскен уруглар». Уран-чечен фильм.

МАРТ 9-ТА
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Ye». 8.40 — Эртенги гимнастика. 8.55— «Алдын хаалгалар». ЧССР-дөн дамчыдылга. 9.50 — «Кино аян-чорукчуларының клуву». 10.40—Концерт. 11.05 — Телемедээлер.

КЫЗЫЛДАН

11.10 — «Орус дылды өөренип тур бис». 15-ки кичээл. 11.25—14.15 Чапсар.

МОСКВАДАН

14.15—Телемедээлер. 14.30—«Сезен чылдарның коммунистери» деп дамчыдылга. 15.25—«Орус чугаа». 15.55—Бистин корреспондентилеривистиң чугаалары. 16.25 — «Горнистер, харыылаңар!». 17.10—Өзбекстанның бот-тывынгыр уран чүүл коллективтериниң көргүзүү. 17.40 —«Кижи—чер кырында өө». 18.30 — Мультфильм. 18.40 — Фильм-концерт. 19.00 — Сээн ленинчи библиотекада. «Карл Маркс». 19.30 — 19.45 — Чапсар. 19.30—«Рудин». Телешин. 22.40—22.55 — Бөгүн делегейде.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

12.00 — Немец дыл. Өөредилгенин 2-ги чылы. 12.35—М. А. Шолохов. «Турамыккай». 6-ды класс. 13.05 —Аданелер, силерге. 13.35 — География. 7-ги класс. 14.05—ПТУ сургуулдарынга дамчыдылга. Төөгү. 14.35 — Зоология. Куш өстүрер ажыл. 15.00— «Кыдыккы Соңгу чүкте». 15.20—Кукрыниксыларның чурулга уран чүүлү. 15.50—Телемедээлер. 15.55 — 18.00 — Чапсар.

КЫЗЫЛДАН

18.00 — «Чечек». 18.30—Ойнааракта телефильм. 19.00—«Азия төвү». 19.30 — Чарлалдар. 19.35 — Киножурнал. 19.45 — Телемедээлер.

МОСКВАДАН

20.00— «Тамчыктыг удунар, чаштар!». 20.15 — «Ону кылын шыдаар силер». 21.00—«Ye». 21.35 — «Ужудун үнерин чөпшөөренер». Уран-чечен фильм. 23.05—01.15—Хоккейге ССРЭ чемпионады. «Спартак»— «Сокол».

МАРТ 10-ДА
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Ye». 8.40 —Эртенги гимнастика. 9.05 — «Чер болгаш далай». 9.25—«Рудин». Телешин. 11.35—Телемедээлер. 11.40—14.15 — Чапсар. 14.15—Телемедээлер. 14.35 — «Кол шөл». Документалдыг фильм. 15.00 — Аныяктарга музыка дамчыдылгазы. 17.15 — «Бистиң садывыс». 17.45 — «Миллионнарның ленинчи университеди». 18.15 — «Эртем болгаш амыдырал». 18.45 —Бөгүн делегейде. 19.15—19.30— Чапсар. 19.30— Фигурлуг чуңгулаашкынга делегей чемпионады. 21.00 — «Ye». 21.35—Фильм-концерт. «Кыш биле чарлыышкын». 22.40—22.55 — Бөгүн делегейде.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

12.00 — Испан дыл. 12.35—В. В. Маяковский. 7-ги класс. 13.05 — А. С. Пушкининиң шүлүктери. 13.35 — «Ынакшылдың клуву». Уран-чечен фильм. 15.05— Эртем-тайылбырлыг фильм. 15.25 — Кукрыниксыларның чурулга уран чүүлү. 2-ги дамчыдылга. 15.55 — Телемедээлер. 16.00—18.00 — Чапсар.

КЫЗЫЛДАН

18.00 — Ойнааракта фильми. 18.45— Чарлалдар. 18.50—«Таныжыңар, Белоруссиядыр». 19.10 — Телемедээлер. 19.20 — «Төрээн Тывам, чечектел-ле!». 19.45 — Телемедээлер.

МОСКВАДАН

20.00— «Тамчыктыг удунар, чаштар!. 20.15 — Совет музыканың Бүгү-эвилел фестивалы. 21.00—«Ye». 21.35— «Ассоль». 23.00 — 01.05—Хоккейге ССРЭ чемпионады. ЦСКА—«Динамо».

МАРТ 11-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Ye». 8.35— Эртенги гимнастика. 8.50 — «Горнистер ,харыылаңар!». 9.35 — «Мээң эргим найысылалым». 10.35 — «Диригент амытаннар амыдыралы». 11.35 — Телемедээлер. 11.40 — 14.15 —Чапсар. 14.15 — Телемедээлер. 14.30 — Документалдыг фильмнер. 15.20— Фортепьяно концерти. 15.50 — «Шыдыраа школазы». 16.20 — Концерт. 17.00— «Тоолдуң аалчылары». Мультфильмнер. 18.00— «Чаңгыс-даа хожудаашкын чок дээш». 18.10 —А. Матросовтуң маадырлыг чоруунуң дугайында телеочерк. 18.45 — Бөгүн делегейде. 19.00 — Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Дагестанның улустуң шүлүкчүзү Р. Гамзатовтуң чогаадыкчы кежээзин. 19.30 — 19.45 — Чапсар. 19.45 — Р. Гамзатовтуң чогаадыкчы кежээзиниң уланчызы. 21.00 — «Ye». 21.35 — Фигурлуг чуңгулаашкынга делегей чемпионады. 22.15—«Юрий Антонов ырлаар». 22.40—22.55 — Бөгүн делегейде.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

12.00 — Англи дыл. 12.35—Төөгү. 4-ку класс. 13.05—Бистиң садывыс. 13.35—Төөгү. 7-ги класс. 14.05—ПТУ сургуулдарынга Астрономия. Планеталар. 14.35—И. Бабель. 15.30—Документалдыг фильм. 15.50 — Телемедээлер. 15.55—18.00 — Чапсар.

КЫЗЫЛДАН

18.00— Фильм-концерт. 18.30—«Спорт». 19.00 — Киножурнал. 19.10 — «Азия төвү». 19.40 — Чарлалдар. 19.45—Телемедээлер.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчыктыг удунар, чаштар!». Мультфильм. «Фома дугайы». 20.15 —Документалдыг фильмнер. 21.00—«Ye». 21.35—22.50 —А. Афиногенов. «Бодунуң уругларының иези». Телешин.

МАРТ 12-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Ye». 8.35 — Эртенги гимнастика. 8.50 — «Күш-культуржуларга сүмелер. 9.00 — АБВГД-жигеш. 9.30 — «Спортлотонуң» 11-ги тиражы. 9.40 — Ада-иелер, силерге. 10.10—Улам хөй эки барааннар дээш. 10.40 — Академик В. И. Вернадский. 11.25—Орус музей. 11.55—«Чөлээш». Улус чогаадылгаларының дуймында делегей фестивалы. 12.25 — Хоккейге ССРЭ чемпионады. «Спартак». — «Динамо» (Москва). 14.10 — Бөгүн делегейде. 14.25 — Уругларга фильм. 15.45 — «Ыылдингир-даа болза, бүзүренчиг эвес». 16.45 — Документалдыг телефильм. 17.05 — Политиктиг тайылбырлакчы Ю. А. Летуновтуң беседазы. 17.35 — «Шапокляк». Мультфильм. 17.55— «Дем каттыжылгазы». 18.25 —Документалдыг фильм. 19.25—19.40—Чапсар. 19.45—Фигурлуг чуңгулаашкынга делегей чемпионады. 21.00— «Ye». 21.35—23.00 — «Макс Линдерниң бөлүүнде». Уран-чечен фильм.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

14.20 — Аныяктар адрестери. 15.20 — Свердловскиниң телестудиязының программазы. 16.30 — Футболга ССРЭ кубогу дээш маргылдаа. 18.00 — «Кино көрүкчүзүнүң эдеринчизи». 18.45 — Самбога чурттар аразының маргылдаазы. 19.15— «Музыка киоскузу». 19.45 — Делегей болуушкуннарының дончулалы. 20.00 — «Тамчыктыг удунар чаштар!». «Хуулгаазынныг экран». 20.15 — «Кадыкшыл». 21.00 — «Ye». 21.45 — Хоккейге ССРЭ чемпионады. ЦСКА—СКА. 23.15 — 23.50 — Сугже шураарынга чурттар аразының маргылдаазы.

МАРТ 13-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Ye». 8.40 — Зарядкаже, чыскаалыцар! 8.55—Документалдыг фильм. 9.10 — Концерт. 9.40 — «Оттурукчу». 10.10—«Совет Эвилелинге бараан боор тур мен!» 11.10 — «Кадыкшыл». 11.35 — Музыкалыг дамчыдылга— «Эртенги почта». 12.25 — Совет черге ужуражыышкынар. 12.40 — «Кодээниң шагы». 13.40—«Музыка киоскузу». 14.10 — Документалдыг телефильм. 14.25 — С. Михалков — «Кевүн». Телешин. 16.25 — «Кино аян-чорукчуларының клуву». 17.25 — «Улусчу эгелээшкиннериниң дамырактары». 18.25 — «Делегей панорамазы». 19.10 — Фигурлуг чуңгулаашкынга делегей чемпионады. 19.30—19.45 — Чапсар. 21.00—«Ye». 21.35—Концерт. 22.45— 22.55—Телемедээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

14.20 — Бүгүдете стадион. 14.50— Документалдыг фильм. 15.05— «Тоолдуң аалчылары». 16.05 — Ф. Шопен. Маазуркалар. 16.25 — Томскиниң телестудиязының программазы. 17.35 — Сугже шураарынга чурттар аразының маргылдаазы. 18.15 — «Човулаңга чорааны». Уран-чечен телефильмниң 6-ды серилизи — «Телегин». 19.30 — Бистиң корреспондентилеривистиң чугаалары. 20.00 — «Тамчыктыг удунар, чаштар!». 20.15 — «Кижи, Чер, Өртемчей». 21.00—«Ye». 21.35—«Орай ужуражыышкын». Телефильм. 22.55—Мячилиг хоккейге ССРЭ чемпионады. 23.40 — 00.10—Самбо күрешке чурттар аразының маргылдаазы.

ТЕЛЕГРАММА

ХҮНДҮЛҮГ ЧЕЧЕЛЕЛДЕРИ

1983 чылдың февраль 1-ден апрель 30-ге чедир коммунал чуртталга черин алыры-биле даңзыда хулээн алдынган хамаатыларның катан демдеглээшкинин кылып турарын Кызыл хоорсовединиң күүскому дыңнадып турар.

Катан демдегледиишкинни хоорсоветтиң күүскомунуң чуртталга килдизинде (Кочетов кудумчузу 29, 2-ги каат, № 13 кабинет) 12 шактан 20 шакка чедир чапсар чокка кылып турар. Субботада 10-дан 16 шакка чедер, воскресенье — дыштанып хүн.

Хамаатыларга дараазында документилер турар ужуглуг: күш-ажыт дептерлери болгаш назы четпээнниң төрөөнинде дугайында чечилелдери, өг-бүленнің ажылдан турар бүгү кежигүнериниң ажылдар черлериндеи, техниктиг инвентаризациядан, чурттан турар черинден адрестерни, өг-бүленнің составын болгаш эдел турар шөлүн айыткан шынзылгалар, контроль карточкалар, бажың дептерлери.

Чоптуг чылдагаан чокка катан демдегледиишкинни эртизин кижилерни эдлечгеден уштун каптар.

Хоорсоветтиң күүскому хамаатыларны озалаадылыышкын чокка кээп демдегледирин дилеп турар.

Тыванын күрүне филармониязынга ажылдаары-биле кадрлар килдизинин инспектору, машинакчы-секретарь дарый хереглеттинин турар. Филармониянын адреси: Щетинкин-Кравченко кудумчузу, 58. Телефоннар №№ 2-46-02, 2-55-69.

Барыын-Хемчик районда хоорайның одаар чүүл сайгарар конторазының читкен төгерин таңмазын күш чок деп санаар.

1980 чылдың июль 20-де Кызылдың № 1 ПТУ-ун Мерген Дамдынович Ооржактың адынга тывысканы НА сериялыг № 829043 диплом читкен. Ону күш чок деп санаар.

ХӨГЖҮМ-ШИИ ТЕАТРЫ

Март 6-да—М. Варфоломеев. «Кежегелер». Эгелээри—19 ш. 30 мин.

Март 8-те—Ш. Хусаинов. «Авамның ак платьези». Эгелээри 19-ш. 30 мин.

«ЕНИСЕЙ» КБ

Март 6-да—Тематиктиг кежээ— «Че-ве, кыстар!». Эгелээри—18 шак.

Март 8-те—Тематиктиг кежээ—«Че-ве, кыстар!». Эгелээри—19 ш. 30 мин.

КУЛЬТУРАНЫҢ БОЛГАШ ДЫШТАНЫЛГАНЫҢ ГАСТЕЛЛО АТТЫГ ПАРЫГЫ

Март 6-да—«Кыш үдээриниң» чанчыл болган байырлалы. Эгелээри—12 шак.

Март 6, 7, 8-те—теннис; бильярд залдары, шыдырал өрээли 10 шактан 22 шакка чедир ажылдаар. Ойнаар автоматтар залы—11-ден 18 шакка чедир, хаак баазазы—11 шактан 18 шакка чедир ажылдаар.

«КОЛОС» КБ

Март 7—8-те— Танцы кежээзи — «Ырлап, танцылаалы». Эгелээри—19 шак.

Март 8-те—Аът чарыштырар чер — ипподромга аът спортунун маргылдаалары. Эгелээри—10 шак. Кожуглуг шанактыг аът-биле селгүүстээшкин. Эгелээри—12 шак.

«ХЕРЕЛ» СПОРТЗАЛЫ

Март 6-да—«Часкы согуннар». Ча адар маргылдаа. 5-те 15 шакта, 6-да—20 шакта.

«ШЫДЫРААА» ШАХМАТ КЛУВУ

Март 6, 7-де—Красноярск биле Кызыл хоорайлар аразынга шыдыраага ужуражыышкын. Эгелээри—11 шак.

КҮШ-КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫ

Март 7-де—пединституттуң хостуг болгаш национал күрешке хууда—команда талазы-биле бирги чери дээш маргылдаа. Эгелээри— 11 шак.

«ХЕРБИС» ХААК БААЗАЗЫ

Март 6, 7-де—Профарилет комсомол хаак крозунун талазы-биле республика маргылдаазының түннел чарыжы. Эгелээри—11.00 шак.

ДЫШТАНЫР ХҮН ШТАБЫ

1983 ЧЫЛДЫҢ МАРТ 6, 7 БОЛГАШ 8 ХҮННЕРИНДЕ

1983 чылдың акша-бараанныг лотереязының байырлал үндүрүлгезин иниги түңү 15.7 млн. рубльдиг 15747 бараанныг болгаш 8875653 акша ойнаашкыннары таваржыр кылдыр киирип турар.

Бараанныг ойнаан алыышкыннарының иштинде «Москвич-2140» болгаш «Жигули» ВАЗ-21013 дээр 174 автомобильдер, 2784 соодукчулар, хеп чуур 1044 машиналар, 435 дааранар машиналар, 870 телевизор, ооң иштинде—348 өңнүг, аңгы-аңгы хемчээлдиг хой саныг хевистер, радиоприёмниктер, магнитофоннар, фотоаппараттар болгаш өскедаа улуг үнелиг эт-херекселдер, а ол ышкаш 1-ден 200 рубль чедир акша ойнаашкыннары бар боор турар.

Лотерея билединин өртээ 30 көпеек.

Лотерея билеттерин ажаалга кассаларындан, магазиннерден, харылзаа черлериндеи. Союзпечать киоскуларындан, иниттиниң чемненилге черлериндеи, вокзалдардан-даа садып ап болур.

Ойнаашкын тиражы март 11—12-де Казань хоорайга болур.

АГААР

Бөгүн республикага шокар булуттаар, чагбас. Барыын чүк угланыышкынныг хаттын дүргени секундада 2—7 метр.

Агаарның температураазы дүне 24—29, хүндүс 7—12, чамдык черлерге 0—5 градус соор.

Кызылга чагбас, хаттын дүргени 2—7 метр. Агаарның температураазы 24—26, хүндүс 7—10 градус соор.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

МАРТ 6-ДА

НАЙЫРАЛ»: «Кавказка туттурган кыс азы Шуриктин чаа ужуралдары» 10.00, «Ажыт-чажыт чок чүрек» 11.30, 13.20, 15.10, 17.00, 18.50 (узаткан), 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «№ 3 чаа киночыыды» 9.15, 12.20, «Аладдиниң ылбилиг лампазы» 10.40, 13.45, 15.25, «Күзеддериниң хемчээли» 17.05, «Бодунун күзээн-биле ынакшыл берген» 18.45, 20.35 (узаткан) шактарда.

«ВОСТОК»: «Капа даг» 10.30, «Дүвү чок» (2 сериялыг) 12.00, 14.30, 17.10, 19.50 шактарда.

МАРТ 7-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Кавказка туттурган кыс азы Шуриктин чаа ужуралдары» 10.00, «Ажыт-чажыт чок чүрек» 11.30, 13.20, 15.10, 17.00, 18.50 (узаткан), 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «№ 3 чаа киночыыды» 9.15, 12.20, «Аладдиниң ылбилиг лампазы» 10.40, 13.45, 15.25, «Күзеддериниң хемчээли» 17.05, «Бодунун күзээн-биле ынакшыл берген» 18.45, 20.35 (узаткан) шактарда.

«ВОСТОК»: «Бронтозавр» 10.30, «Бир-ле черде сыгырга ыглап тур» 12.00, 19.30 (узаткан) шактарда.

Редакциянын адреси: индекс 667000

667000, Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу бажың № 3 «23-54, харыысалалыг секретарының 2-23-35, секретарлаттың 2-23-35, болгаш совет тургузуг килдистеринин 2-37-13, чагаа килдизинин 2-41-27, информация килдизинин 2-20-60, культура килдизинин 2-23-54, өдөө ажыл-агый килдизинин 2-21-47, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн баргаанда 2-32-75 телефонче болгаар.

Телефоннары: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң орлакчыларының 2-35-24, парткомдуг амыдырал болгаш үлетүр килдистеринин 2-31-75, пропаганда

Чагыг № 439.

Солун неделяда 6 катар үнер.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинин Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының хөрөктөриниң талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1).

ТС—01405.